

Yıl: 1 - Sayı: 4

kamçı

aylık siyasi gazete

Eylül 1970

ÜRDÜN OLAYLARI

Çerkes Milleti tarihinin ve kaderinin garip bir cilvesi olarak daima kendinin olmayan sorunların hallinde rol oynamış, daha doğrusu bunu «vecibelerin yerine getirilmesi» şeklinde kabul etmiştir.

ları alınmadan hazırlanan ve yaşama savaşının normal detayları içinde Ürdün'de yaşayan 40-50 bin Soydaşımızın durumu da bundan ibarettir.

Haklı veya haksızın konumuz dışında olduğu bu iç savaşta Çer-

raştırmamız, ızdırıp ve üzüntü mu kadderse buna bir arada, biz bize karşı koymaya çalışmamızdır.

Kendi kendine sahip çıkamamış bir milletin muhaceretteki bir kısmından diğer kısmına GEÇMİŞ OLSUN.

Ürdünlü hemşehrilerimizden bir grup Majeste Kral Hüseyin ile birlikte.

Bunun «lüzumsuz»luğunu iddia etmek ve milletçe başkalarına ait topraklarda, bu gibi dertlerden uzak kalmak zordur. Çünkü tarihimizde yer alan «mertlik» mefhumunun bir sonucu olan bu tip davranışlar, maalesef sınırlandırılıp toplumumuz olayların dışında tutulamamaktadır.

Bugünkü yaşantıları kendi oy-

kes Milleti de, bölgenin şartları gereğince zarar görmüş, acı çekmiştir.

Temennimiz bu ve buna benzer olaylardan alacağımız dersle, artık Millet olarak bir bütün olabilmenin, anavatanda «kendi kaderini kendi tayin eden» bir bütün haline gelebilmenin çarelerini a-

Ürdün'de akrabaları ve yakınlarıyla haberleşmek isteyen hemşehrilerimizin de aşağıdaki adreslerle yazışabileceklerini duyururuz:

(Adresler) :

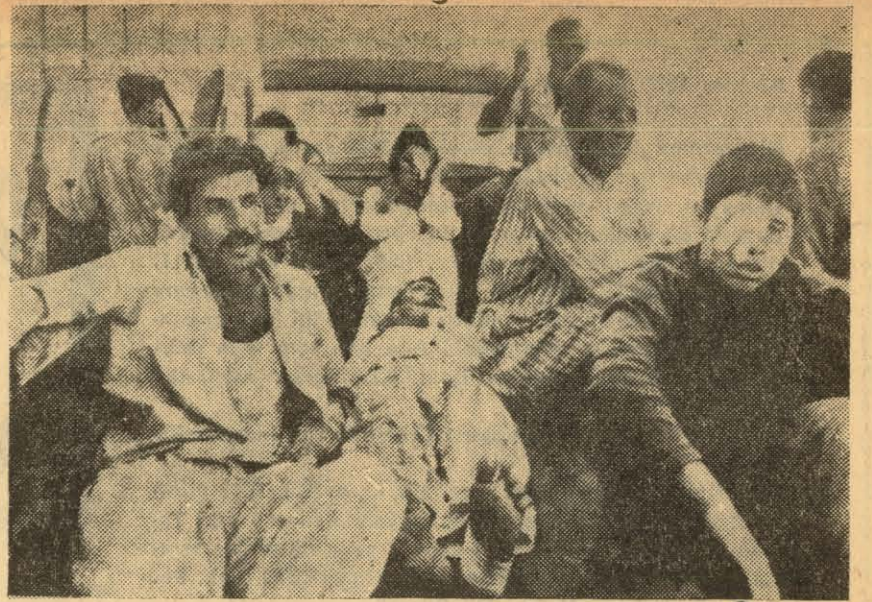
★ Al-Cemiyetü Al-Hayriyyetü Al-Şerkesiyyetü Al-Muhacirin — Ra'su Al-Ayn Amman - Ürdün.

★ Nadi Al-Cil — Al-Cedid Amman Tarık Al-Salt Tal'at Cebelü Al-Hüseyin — Ürdün.

★ Al-Aha Al-Cemiyetü Al-Hayriyyetü Al-Şerkesiyyetü Vadi Al-Sir — Al-Ürdün

Sayın Cevdet Sunay Ürdün gezisinde hemşehrilerimizle bir gurupla.

Ürdündeki son olaylarda yaralılarından bir grup hastahane...

DURUM

Sağlam temeller üzerine oturmuş, çağdaş toplum özelliklerini taşıyan bir millet olmak idealiyle gelecek nesiller «mutluluğa kavuşturulacaksa, davranışlarımızda her zaman ağır basan «his yolu» yerine «akıl yolu»nu tercih etmemiz gerekir.

Dün; milletimiz için, hislerin baş rolü oynadığı, bugüne kadar mirasyedi hovardalığı ile sorumsuzca harcadığımız bir hazineden öteye gidememiş ve maalesef bu şahane zenginliği milletçe tam manasıyla değerlendirip lâyık olduğu yüceliğe çıkaramamışızdır.

Gelenek ve göreneklerin mükemmel katılığı ve etkisi toplumu kendine has özellikleriyle belirli bir düzeye getirerek kaybolmayı önlemiş, fakat içedönük yaşantı nedeniyle sosyal reformlar gerçekleştirilemediği için varılan çizgi milletimiz için son sınır olmuştur. Bu çizgide bir takım çabalar, ileriye ait birşeyler yapabilmek gayretleri «ferdiyetçi» bir millet tarifiyle belirlenen toplumda aşağı yukarı sonuç olarak «ben» iddialarına dönüşmüş ve başladığı yerde bitmek durumunda kalmıştır.

Her devirde ortaya atılan fikirlere hissi nedenlerle; «toplumun huzuru kaçır», «henüz ortam buna müsait değil», «müsaade edilmez» gibi klişeleşmiş bahanelerle karşı çıkan tutucu güçler ağır basmış, bu fasit daire içinde kalan toplumun meseleleri de gerekli gelişmeyi gösteremiyerek şikâyetçi olduğumuz şimdiki şartları yaratmıştır.

Bugün için iddiamız: Anavatan ve muhaceret olarak iki değişik ortamda yaşayan Çerkes Milleti tarihinin en kritik günlerini yaşamaktadır. Zira çağın getirdiği ko-

«Devamı 8. sayfada»

ÇERKES MUSİKİSİ ve OYUNLARI (*)

AHMET RASİM (**)

Küçükken konağa gidip günlerce kaldığımız olurdu... İşte bu süre içinde bazı geceler pek hoş geçirdi. Büyük hanım Çerkes, valide Çerkes, küçük hanım Çerkes kızı, baş kalfa Çerkes... Biz konaktan, konak heyetinden sayıldık. Büyük hanım beni evladi gibi sever, hatta yanında yatırırdı. Annemi de pek çok severdi. Vaktiyle kendi halayığı olduğu halde bile onun küçüklüğünde hakkında göstermiş olduğu büyük şefkat ve yakınlığı, büyüklüğünde de esirgemezdi. Bu yüzden beş on alakoyardı. Karşı karşıya geldiler mi Çerkesce konuşurlardı. O zamanlar ben de epeyce söyler anlardım. Gece olurdu ki başka misafirler de bulunurdu. Fakat ekseriye Çerkes ırkından olan hatırlı misafirlerin bulunduğu gecelerde yatsıdan sonra eğlence tertip olunurdu. Konak bir tek ayvazı istes-

na olmak üzere tümü dindar ve namazcıydı. Yatsı namazı kılındı mı mevsimine göre kâh geniş uzun yer yer endam aynaları, konsollarla süslü, baştan aşağıya hasır döşeli, ayak keçeleriyle yollu köşeleri divan sedirleri, sedirlerin yanları canfes, kadife, ipek, düz çuha erkân minderleriyle çevrili, tavanına üç takım on beş mumlu avizeler asılı, merdivene kadar giden girişi gayet kıymetli kumaşlardan yapılmış büyük, güzel perdelerle kapalı divanhanede, ya da kapısı bu divanhaneye açılan ve adına o zaman (büyük oda) denilen cidden büyük pencereleri en ağır perdelerle, raflar ağır pahada saksonya vazolar, kaplar, kaselerle süslenmiş, kısa minderli uzun, yere tüylü tüylü halılar döşenmiş, ta ortasına evvelce iyi yakılmış tepeme dolu bir mangal konulmuş, öd ağacı, amber gibi kokularla bir

cennet köşesine döndürülmüş (salon) da toplanır anlatılırdı.

En önemlisi (Çerkes Oyunları) bu eğlence tertibinin temelini teşkil ederdi. O vaktin terbiyesi gereğince büyükler söyler, küçükler dinler, sorulmayınca cevap verilmez, izin verilmeyince söze başlanmaz olduğu için Çerkesce kelimelere isnat edilen (bir çuval ceviz) mübalağasından eser bulunmazdı. Zaten Türkçeleri gayet lâtif, az çetrefil hale getiren Çerkesce güzel nağmelerle dinlenirdi.

Bu eğlencede yegane müzik armonikdi. Baş kalfa sırma işleme li, koyu mor kadifeyle armoniği getirir, diğer kızlar da beraber girip divan dururlardı. Büyük hanım «gel Misal sen çal, diğerleri de oynasınlar» emrini verince baş kalfa saygıyla geri geri çekilerek armoniği Misal'e verir, o da böyle bü-

(Devamı 4. sayfada)

HATKİM YIKHO MIHAMET

Kharmokho Hamid'in «JIR PIA» adlı Çerkesçe kitabından çevrilmiştir.

Hatkım Yi Kho Mihamet Kafkasya'da, Psij nehri kıyısındaki bir köyde yaşıyordu. Bir gün uzun bir yolculuktan dönüyordu. Psij suyu taşmıştı, geçit vermiyordu. Mihamet atından atlayarak atın kolunu iyice sıktı.

Tam o sırada Mihamet'in kız kardeşi ile karısı da su almak için evden çıkmışlardı. Delicesine akan bu Psij suyunu geçmek üzere hazırlanan adamı gördükleri zaman hayretle durup bakmışlar, fakat tanıyamamışlardı. İki kadın birbirine bakıp:

— Korkmadan girer mi acaba? Bir şey olmasaydı bari... diyecek telaşlanıyor ve adamcağıza acıyorlardı.

Mihamet atını suya sürdü ve süratle karşıya geçiverdi. Kadınlar dehşetten dona kalmışlardı. Adam gelmiş, kendilerini geçmiş, fakat onlar farkında bile olmamıştı. Kadın kocasını tanımaz olur muydu, tanımıştı ama hiç de belli etmiyerek görünmesine sordu:

— Tanıyor musun o, suyu geçen adamı?

Kız «hayır» anlamında başını sallayarak;

— Tanımıyorum... Ama tanımasam da öyle bir kardeşimin olmasını isterdim. Senin neyin olsun isterdin?

— Kocam olsun isterdim diyerek cevap verdi...

Bu cevap onun aklını başından almıştı...

— Ağabeyimin cesareti ve mertliği başkasını aratır mı ki, neden kapıldın tanımadığın o adama?

Kadın hiç karşılık vermedi ama için için güllüyordu... Bilmez miydi kime için kapıldığını...

Kovalarını doldurarak eve döndüler. Kızcağız üzüntüsünden duramadı. Hemen annesine koştu ve anlattı:

— Suya gitmiştik. Nehirde bir adam gördük. Yengem «tanıyormusun» diye sordu «tanımıyorum ama kardeşim olsaydı hiç te itiraz etmezdim» dedim. Yengem de ben de «kocam olsaydı hayır demezdim» dedi.

Kızcağın iki gözü kan çanağı ağlıyordu. Kızının göz yaşları na dayanamayan anne çok üzül-müş olacaktı ki hemen kararını verdi:

— Benim oğlum sanki ondan aşağı mı kalıyor? Onunla yarışacak adam henüz dünyaya gelmedi. Ağlama kızım... Öyle gelinin yapacağı da eksik olsun, kendisi de... Oğlum gelirse ya beni tercih eder, ya da gelini...

Nihayet evine dönen Mihamet sabahleyin annesini ziyaret ederek hal hatır sorunca:

— Ah evladım sorma... Dert oldu içime, yanıyorum. Emzirdiğim süt haram olsun bu gelini boşamzasan... dedi.

Annesinin o heyecanı, telaşı, üzüntüsü öylesine etkilemişti ki Mihamet'i, ne oldu, neden kırıldın, ne yaptı v.s. demeden, araştırıp soruşturmadan bir arkadaşını çağırttı ve karısını babasının e-

vine götürmesi için rica etti.

Kadıncağız niçin evlerine götürüldüğünü çok iyi biliyordu ama hiç bir şey söylemeden razı oldu. Mihamet'in yola çıkacağı zamanı biliyordu. Nereye gitse evlerinin önünden geçmesi gerekiyordu.

Mihamet, zamanı gelince yola çıktı. Köyün çıkışında, yol ağzında bulunan eski kayınpederinin bahçesinden bir ses:

— Hatkım Yi Kho Mihamet'in kız kardeşini Allah kahretsin. Annesine yalan söyleyerek ocağımyı yıktı, diyordu.

Mihamet durakladı, iyice kulak verdi ve karısının sesini tanıdı. Fakat daha fazla ilgilenmedi ve yoluna devam etti.

Dönüşte yine aynı yerde aynı bedduaları işitti. Yine cevap vermedi ve eve döndü. Kızkardeşini yanına çağırarak sordu:

— Anneme ne yalan söyledin ki yengen sana beddua ediyor?

Kızcağız durumu olduğu gibi anlattı:

— Bir gün beraberce suya gitmiştik. Nehri geçen bir atlı gördük. «Tanıyor musun?» diye sordu. «Hayır, tanıyorum. Ama tanımasam da kardeşim olsun isterdim» dedim. Kendisi de «Kocam olsun isterdim» deyince dona kaldım «Nasıl olur da yengem bir yabancı için böyle söyleyebilir?» dedim kendi kendime... Biraz azarladım, çok üzülümüş ve kırılmıştım.

Mihamet içini çekti ve:

— Bu bizim için büyük bir ayıp... O gün nehirden geçen bendim. Yengen beni tanımıştı da onun için sana öyle söyledi ama sen anlayamadın. Hemen anneme git ve durumu anlat. dedi.

ANILAR

Sen...

Efsaneler ülkesinin ak çocuğu...

Ne olup bittiğini anlamadan, Cennet ülkeden koparılan, tespih taneleri gibi sağa sola saçılan Soydaşım...

Sen...

Eğilmez başlı o muhteşem gururuna mağlup olan, bazen doğruyu düşündüğü halde yanlış yapan Hemşerim...

Sen...

Sadece kaderine değil, kendi kendine de küskün, talihsiz Milletim... Gözbebeğim... Herşeyim...

Ve Sen... Yeşilliklerin çocuğu...

Kader denilen elin çektiği kurada nasibine sıcak bildiğim ülkeler düşen Muhacirim... Arap ülkelerinde yaşayan Kardeşim...

Ben...

Senin gibi muhacir olan ben...

Sana geçmiş olsun diyorum... Yalnız bunu diyebiliyor... Bu kadarlıkla kaldığım için affetmeni istiyorum...

Sen...

Muhacir olan sen...

Anlayacaksın durumumu... Yanında olamamanın... Sana elimi uzatamamanın üzüntüsünü, zorluğunu... Ve, iyilik temennileriyle geçiş-tireceğiz bunu da...

Ama inan birgün, Anavatanda... Sen ve ben... Yani hepimiz... Kendi kendimizi yenileyip, yep yeni bir ruhla tarihin karşısına diki-leceğiz...

O zaman... Amman ve daha öncesi... Damgaladığımız her yer... Acı tatlı bir anı, bir ibret tablosu olarak kalacak...

Tekrar geçmiş olsun Hemşerim... Çerkes Muhacirleri...

Kadıncağız durumu öğrenince kızının ağlayıp sızlanışına kanarak gelini için verdiği peşin hükümden dolayı çok üzüldü, ağladı, pişman oldu ama olmuştu bir kere... Artık en doğrusu ne ise onu yapmalıydı.

Gelini tekrar eski evine davet etmek üzere bir gurup hazırlandı. Mihamet gurup sözcüsünü çağırarak tenbih etti:

— Yapılan hareketin bir yanlış anlaşma sonucu olduğunu, hatanın bizde, gelinin masum oldu-

ğunu söyle. Durumu anlat. Eğer tekrar dönmeyi kabul ederse beraber getirirsiniz, «hayır» derse de fazla ısrar etmeyin.

Onları yolcu ettikten sonra Mihamet annesinin yanına gitti.

— Anne, «Öyle gelinin yapacağı eksin olsun, istemiyorum» diyordun. Ben de senin istemediğini istemedim. İnşallah bundan böyle düşünüp taşınmadan peşin hüküm verip böyle güç durumlara düşmeyiz diyerek annesini teselli etti.

Ağustos 1070 sayısına ait dip notları:

- (1) Klaproth'un bahsi geçen eserinin 339. sayfasında şöyle denilmektedir: Çerkesler Adige, ya da Adale yani adalılar» isimlerini ötedenberi ikametgahları olan ve Bro-neovski de denilen Kuban'ın iki ağzı arasındaki ülkelerin mevkiine atfen almışlardır. (Adı geçen eser cilt I, sa. 137). Müellif, eserinin diğer kısımlarında bazılarını göre Adige veya Adale isminin, Kuban'ın iki kolu arasında kalan, Temruk yakınındaki Ada adlı şato veya müstahkem mevkiiden geldiğine işaret etmektedir. (Aynı eser cilt II, sa. 43).
- (2) Lulié'e göre, Bastoko prensleri Çebein'lerden inmektedirler.
- (3) Bak. Klaproth, adı geçen eser, cilt I, sa. 238. 1641 yılında Anapayı ziyaret eden Türk Seyyahı Evliya Çelebi Tamam kazasının Şefaki, yani Cegaki veya Kegak'lar tarafından meskün bulunduğuna işaret etmektedir. (Bak. Ph. Bruh, Çernomore II, sa. 233 Rusça).
- (4) Kızıl Ormandaki Janeler 18. asrın sonuna doğru Ruslar tarafından vahşice katledilmişlerdir. Geceleyin muhasara edilerek öldürülmüşler veya esir olarak götürülmüşlerdir. Bu katliamdan kurtulanların sayısı çok azdır.
- (5) Edepsikoy kasabası bölgesinde, Batoko klanının yerleştiği yer.
- (6) Ponejukoy ve Jejebable vesair kasabalarıyla.
- (7) Hafukoy, Lakçukoy v.s. kasabalarıyla.

—oOo—

Taman'ın Hatkoları, muhtemelen bu milletin ancak bir kısmını teşkil ederler. Bilindiği üzere, Hatikoy halkının bir kısmı Çapsu ve Natkoylere iltihak ederken diğer kısmı Kemirgoylerle birleşmiştir.

J) Kemirgoyler Bjédoukh'ların Doğusunda, Kuban ve Laba ile Shaguase nehirleri arasında, Psinasug, Ghiaga, Ul, Farz, Dzagou ve Tchukradj ırmaklarında yaşarlardı. Kadim Djiraki kasabasının yakınında Arim üzerindeki Mokhoch'lara komşuydular.

Aşağıda yazılı üç kavim Kemirgoylara bağlanmaktadır: K) Pséga kenarlarıyla Psich etrafındaki Ademiler.

L) Djiraki ve Ratazay civarındaki Egherkoy'ler.

M) Abazakh veya Abzakh'lar: Shaguase havzasıyla ona dökülen nehirler olan Kurdjips (Gürcü Nehri) Pchéha, Pkhatz ve Tfizeps, Laba havzasıyla ona dökülen Psizuy, Şhangupsin, Hagur ve Farz, Psich havzasıyla halen Bjédoukh memleketinden geçen Mart ve Ptchach nehirleri, Psécups havzasıyla ona dökülen Dus, Tsaok, Tchiby nehirleri ve nihayet Unabat havzasıyla Abzakh ve Chapsough'lar arasındaki sınırı teşkil eden Sup nehirleri bölgesinde otururlardı.

Abzakh'lar ekseriyetle bir Adige ve Abaza, daha doğrusu Adige ve Oubykh karışımı olarak mütalaa olunurlar. İsimleri dahi bu nazariyeyi teyit eder. (Abaza + kh bu ek çoğulu ifade eder)(1). Diğer bir fikre göre Abazakh ismi, eskiden ara-

Çerkeslerin menşei

Aytek NAMİTOK

larında yaşamış olan Kafkasyalı bir güzelden alınmıştır(2). Bizzat Kafkasyalıların verdiği izahata göre: Abaza (m) + ikh: «Abazaların ötesinde» manasını taşır. Filhakika Abazakh'ler bunlarla Kuzeyde komşudurlar.

Abzakh'lar, Çerkeslerin en önemli dallarından birini teşkil ederler. Demokratik bir bünyeye sahip olan bu kavim metalurjiyle iştigal edip Ptchach vadisindeki demir madenleriyle Kurdjips vadisindeki kurşun madenleri meşhurdur. Bu kavim Oubykh'lerle beraber Rusya'ya karşı harbin son senelerinde önemli bir rol oynamışlardır.

O) Mokhoch'lar Kemirgoylerin güney doğusunda, Yurkarı Farz'ın üst kısmında «Siyah Dağlar»ın eteklerinde yaşarlardı. Bu memleket üstünde Merberi ve Kurgokay kasabaları bulunan Chimblonakhé, Tchokradj ve Psifir ırmaklarıyla etrafındaki Nederbi, Ponako, Kalkh ve Arim köyleri kurulmuş bulunan Psekhuş nehri kat'ederler. Mokhoch'ların memleketi uzun süre Bogarsoko Prenslarının hakimiyeti altında kalmıştır.

P) Geleneklere nazaran, Kanoka Prenslarının idaresinde Küçük Kabardiyadan gelen Besleneyle Abzakhların doğusundaki Büyük ve Küçük Labe üzerindeki Urup aşağı vadisiyle Khotz ve Psifir nehirlerinin üzerinde yaşarlardı. Komşu olarak etraflarında Mokhoch'lar «Altı - Parça» Abazaları, Brakey ve Kızılbaş'lar vardı.

Besleneyle Çerkes halkı arasında asalet ve kahramanlık bakımından seçkin bir yer işgal ederd. Sadece kendi memleketlerinde değil fakat bütün Kafkasyada şıklıklarıyla temayüz ettikleri gibi fiziksel özellikleriyle de şöhrat yapmışlardı. Glavani kendilerinde büyük bir asalet tesbit etmiştir: Bunların dünyanın en güzel Çerkes Kanını taşıdığı ve diğer kavimler tarafından gerek asalet seviyesi bakımından, gerekse halkının kahramanlığı dolayısıyla çok itibar gördüklerini kaybetmektedir(3).

Q) Aگوی'lar, Karadeniz sahillerindeki Tuapse yakınında Natkoy'lerin güneyinde yaşardı. Kemirgoy ve diğer bazı Çerkes halkları tarafından Hakoutch olarak çağrılmalarına

rağmen Bjédoukh, Chapsough ve Natkoyler onları Aگوی olarak çağırılmaktadırlar. Tuapse yakınındaki «Goytkh» boğazıyla komşu küçük «Aghuya» ırmağının ismi aynı menşeden gelmektedir(4).

Kabardey grubu, sadece coğrafi bakımdan, Büyük ve Küçük Kabardiyada bir bölüm teşkil eder. 1759 yılında taraftarlarıyla birlikte Prens Korgoko Kabardiyadan ayrılarak Terrek'in sol kıyısında Küçük Kabardiyanın baş şehri Mozdok'u kurmuştur. Muayyen bir süreyle bütün güney Kafkasyayı hakimiyeti altına almağa muvaffak olan Çerkeslerin bu kuvvetli kolu 18. yüzyıldan itibaren bugünkü duruma gerilemişlerdir. Kabardeylerin büyük kısmı bugün Teheghem, Bak-san, Malka, Podkoumok, Kouma nehirlerinin havzalarıyla Mozdok (Küçük Kabardiya) bölgesinde oturmaktadırlar, ayrıca, Zélentehuk vadisinde de bazı kolonileri vardır.

II. Oubykh'lar kendilerine Pekh veya Piokh ismini verirler. Shaguase ve Pchéha menbaındaki Karadeniz sahilindeki memleketleri Zuebzé, Lon, Nighé, Batkh, Dagomeps, Psikh, Sakhé nehirleri tarafından kat edilir. Kuzey ve doğuda Natkoy, Aگوی ve Abzakh'lar ile, güneyde Abkhas'lar arasında yaşamakta Adige ve Abhazlar arasında mutavassıt bir durumdadırlar. Birçok müelliflerce Abaza bir millet olarak mütalaa edilmelerine rağmen lisanları abazo - abkhaz'dan hayli farklıdır. Bu lisanla Adige arasında bir yer işgal ederler(5).

(1) Bak. Lopatinski, SMK, C. 12, Sa. 2 Not 1.

(2) Klaproth, adı geçen eser C. 1, Sa. 224.

(3) Kanoko Prenseslerinin güzelliği bir çok Kabardey Prensi için meşum olmuştur. Prensesleri paylaşamayan birçok Prenslar aralarında düelloya girişmişler ve bunlardan doğan kanlı mücadeleler birçok ailelerin toptan imhasıyla neticelenmiştir.

(4) Prens Trubetskoy diğer Çerkeslerin sadece bunların lehçesiyle alay ettiklerini işaretle, «Bir çok Çerkes tarafından Hakoutch'ların bazı Çerkes kelimelerini telaffuz edemediklerini ve Oubykh'larla Adigeler arasında kalan coğrafi mevkileri sebebiyle kendilerini daha çok Oubykh menşeli olarak mütalaa etmeye meyillidirler.

(5) Bak. Robert Bleichsteiner «Die Kaukasischen Sprachproben in Evluja Çelebi's Seyahatname, Caucasia 11, p. 85...» Büyük Türk Seyyahı Evliya Çelebi, Kuzey sahili Kafkas lehçelerinden bahsederken «Sadça - Abazalar lisanı» v. «Abazaların garip ve şayan-ı dikkat Lisanı» sinin Oubykh ve ikincisinin ise Abkhaz olduğu neticesini çıkarıp üç asırdan beri Oubykh lisanının hiç değişmediğini müşahade etmektedir. Bu dil ile ilgili olarak G. Dumézil'in «La langue des Oubykhs, Paris (1931)» adlı önemli eserine bakınız. Ayrıca «A. Dirr, Caucasia, 4 ve 5 (1928); Hencko, «O jazyke ubikhov, Leningrad (1928, İzv. Akad. Nauk., VII, série Otd. gumanit. nauk, p. 227 - 242», J. von Mészáros dans The Oriental Institute of the University of Chicago, Studies in Ancien Oriental Civilisation, no 9, Chigago (1934).

K'UAŞ BET'AL

20. yüzyıl Çerkes Edebiyatının bugünkü gelişimine önderlik etmiş Anavatan yazarlarından K'uaş Bet'al'in biyografisi.

K'UAŞ BET'AL

K'uaş Bet'al in g'yarur ekb'etauz di literaturam zarykha-lyklyar n'lyasinshi (1947-1957) k'udayin. A n'lyasinshim n' k'uaşin üsün sh'lyagym s'pka l'ajkygym — tomiti k'ynshinan. Auz usak'yur d' sh'edg'lyanlar t'hyg'z k'ynshinan n' b'jyg'ar ark'ym. at'z ab'y n' us'x'm sh'auz di poeziem k'ynshalyk'lyarsh. Marksiizm d'yzariushiyin, t'hyd'm k'ynshalyk'lyarsh, n'lyukh'm y' l'ajkygym n'lye z'rykhuushiyar ab'yk'h'm y'kuz'ef'lyam'klam t'esh'yk'lyarsh, at'z, ab'yk'h'm y'k'lyat'h'm, s'lyk'lyarsh, s'lyk'lyarsh sh'auz k'lyat'lyam n'lye it'k'lye. A n'lye k'lyat'lyarsh di g'yaaz'u sh'ytin k'lyat'lyarsh n' l'ajkygym n' l'ajkygym n' l'ajkygym n' l'ajkygym. A n'lye k'lyat'lyarsh di g'yaaz'u sh'ytin k'lyat'lyarsh n' l'ajkygym n' l'ajkygym n' l'ajkygym n' l'ajkygym.

K'uaş Bet'al'in biyografisini veren kitaptan bir sayfa...

Ömrünü ideali uğruna tükenen, bütün çalışmaları gelecek nesillere ışık tutan Bet'al çok yaşamadı, fakat Milletinin kalbindeki ebedi tahtına oturmasını bildi. Aynı zamanda Çerkes Edebiyat Tarihine ismini kazıtarak layık olduğu yeri aldı. O, ömrünün kısalığına rağmen çok gördü. İnsanlar çıplak doğarlar. Belki de bu onların en şanssız yanlarıdır. Çünkü giyinmek ve giyindirmek zorunluluğu hayat boyunca insan ömrüne yön veren etkenlerden, belki de en etimlidir. Evet Bet'al da 1921 yılının Temmuz ayında eski ismiyle Dohçukhoy, yeni adıyla Stare Şec köyünde herkes gibi çıplak doğdu. Ama bu köyde doğması onun için büyük bir şanstı. Çünkü köy iki devrin insanlarını bağrında toplamış, seçkin bir Çerkes köyüydü. Yüzyıllık insanların, eski ve yeni yazarların barındığı, çeşitli fikir ve eğilimlerin çarpıştığı örnek bir beldedir. Bu durum Bet'al için çok yararlı oldu. Kısa zamanda araştırmacılık metodunun temelini kavradı. Köyün sosyal yapısı onun için bir laboratuvar gibiydi. Bu ortam Bet'al'in gerçek yolu seçebilmesi için güzel bir imkandı ve değerlendirmesini de bildi. İlk öğrenimini 1933 yılında çok başarılı olarak bitirdi. İlk okuldaki bu başarısını gören ilgililer kendisini Piyatigorska'a (Psifabe) Pedagoji tahsiline gönderdiler. Orada öğrenimine devam ederken bir fabrikada da çalışmaya başladı. Öğrenimini kendi imkânlarıyla yapıyordu.

Her ikisini de başarı ile yürütürken Çerkes Edebiyatı'nın da diğer Sovyet halklarına eşit şekilde gelişmesi için üstün gayretler gösteriyor ve yeni yeni şiirler, hikayeler yazmaya çalışıyordu. Hayat şartlarının ağırlığı onu ulusal sorunlarından asla alıkoymuyordu. O tarihlerde, yayınlanmış ve yayınlanmakta olan Çerkesçe eserlere yenilerini eklemek, Çerkes dilini ve edebiyatını tanıtmak gerekiyordu.

Devrin ünlü yazar ve şairlerinden olan; Borikuey, T'ut'e, K'ışokho, Pşmafe, Meçreil, Şak'o Talustan gibi isimlerden ders alıyor ve onlardan esinleniyordu. Fakat hocalarının açtığı yolda ilerleyen Bet'al onları yaya bırakmıştı.

1936 yılında pedagoji öğrenimini bitiren Bet'al yine Piyatigorsk Üniversitesi Kabarbey filolojisine girdi. Çok geçmeden bu Fakülte Nalçik'e nakledilince Bet'al de Nalçik'e gitti. Burada Çerkesesini ilerletirken diğer yabancı yazarların eserlerini de hararetle okuyordu. Tüm gayreti kendi milletinin dilini temeline oturtmaktı. Artık K'ışokho Alim, Tewune Haçim, Şorten Askerbiy, Şomafe Amırkhan, Khajer İndiris gibi genç edebiyatçılara hocalık ediyor ve çalışmalarını denetliyordu. Gerçek Edebiyat sanatını Şocen Ali'den aldığını söyleyen Bet'al her Çerkes yazarının Şocen Ali'yi mutlaka okumasını öğütüyordu. Zira kendisi Şocen Ali'nin denetiminde okumuş ve onun okulunu bitirmişti.

1940 yılında edebiyat öğretmeni olarak okulu bitirince aynı yıl Tarih Fakültesinin (4 sınıfının da) imtihanlarını başarı ile verdi ve kendi arzusuna uyularak Primorske bölgesine gönderildi. Aynı zamanda Sovgavanske bölgesindeki Nelmske Orta Okuluna 2. müdür oldu. O günlerde yazdıklarının büyük bir kısmı savaşta kaybolduğundan bulunamadı.

1941 yılının getirdiği harp felâketi içinde gönüllü olarak askere yazıldı. Elde silâh cepheden cepheye koşarak atalarının çocuğu olduğunu gösterdi. Kahramanlıkları, pek az insana verilen madalyalarla sonsuzlaştırıldı.

1947 de ordudan ayrılarak doğduğu köye döndü. Elde ettiği maddi imkânlarla tüm Çerkesistan'da, özellikle Maykop, Çerkesk ve Nalçik'te araştırmalar yaparak çalışmalarını daha da genişletti ve hızlandırdı.

İlk şiiri kabul edilen eseri, «Barış Dünyası» adını verdiği şiirdir. Bestesi yapılan bu şiir bütün Kafkas dillerine çevrildi. 1953 yılında Çerkes Yazarlar Birliği Genel Sekreterliğine getirilen Bet'al genç yazarların ümit kaynağı oldu.

Devrin genç şair ve ediplerine ait tüm edebiyat ürünlerinin değerlendirilmesinde ve yayımlanmasında büyük yardımı oldu. Ayrıca yabancı milletlere ait eserleri de Çerkesçe'ye çevirerek Çerkes yazarlarına onları okuma ve tanıma fırsatı hazırladı.

Konusu genellikle Çerkes

İKİ İLKBAHAR

«Çerkes Edebiyatı üzerine» adlı derlemede Çerkes Edebiyatçılarından ŞORTEN ASKERBİY'e ait bir yazının Çerkesçe aslından çeviri

Köyün yakınındaki tepede oturan ihtiyarı, hem hal hatır sormak, hem de geçmişe ait hatıralarını dinlemek için ziyaret ettik.

Yazmayı arzuladığımız, Çerkes Milleti'nin tarihine belge olabilecek bazı olayları anlatmasını kendisinden rica ettik. Neye malolursa olsun tarihimizi yazmaya karar vermiştik. Bundan dolayı en ufak olaylardan dahi faydalanmak zorundaydık. Her şeyi araştırmacı gözüyle arıyorduk.

İhtiyarın yüzüncü yaşına üç ay kadar bir zaman kalmıştı. Adı Şocen İshak'tı. Yaşıyla bağdaşmayan hafızası, hâlâ her şeyi tüm canlılığıyla saklıyor, anlatırken hiç şaşırılmadan olaylar arasındaki bağlantıyı gayet iyi kuruyordu. Dinçti, hareketleri de o nisbette çevikti. Yüz yıl bu, dile kolay.. Karşımızda canlı bir tarihî abide oturuyordu. Hem de sorulan her şeye olumlu cevaplar veren bir abide.. «Hislerinin tesiri altında mı» diye düşündük, defalarca denedik ama nafile.. Tamamen tarafsızdı. «Çok yaşayan değil çok okuyan bilir» derler. Halbuki bunun doğru bir yargı olmadığını ispatlıyordu Şocen İshak. O hem çok yaşamış, çok görmüş, hem de çok biliyordu. Kafkasya gibi müstesna bir ülkenin, elbetteki evladı da müstesna olacaktı. Buna hiç de şaşırılmıyorduk. Zira nice Şocen İshaklar'la konuşmuş, onların sınırsız hatıralarından faydalanmıştık. Her birinin ayrı bir değeri ve unutulmaz anıları vardı.

İshak, ilkbahar güneşinin tazeliginde adeta gençleşmişti. Elinde ufak baltası ile bir ağaç parçasını yontmaya çalışıyor, sorularımıza hemen cevap vermiyordu. Gözleri sabit bir noktada bir kaç dakika düşünüyor, sonra «Ne yapacaksınız bu anlattıklarımı, ne işi nize yarayacak?» der gibi bakıyordu. Belli ki bazı şeyleri hatırlamak istemiyor, belki de faydasızlığına inanıyordu. Öyle ya, aradan bunca yıl geçtikten sonra aynı olayların tekrarlanmasını ne faydası olurdu ki.. Fakat kurtulmayıacağına anlayınca anlatmaya başladı. Heyecandan titriyor, sanki olayları tekrar yaşıyordu. Gençlere yanlış örnek olma endişesiyle

bütün hareketlerinde örf ve adetlerimizin gerektirdiği titizliği gösteriyordu. Çünkü karşısındakiler geleceğin Çerkes Thamaderiydi. Bu halden de gurur duymuyor değildi. Zira Milletinin tarihini araştırarak kadar arzulu gençler yetişmişti. Kendisi de bunların çalışmalarına yardımcı oluyordu. Demek ki boşuna savaşmamışlardı.

Yeni olmamakla beraber ginişteki temizlik ve intizam dik-kati çekiyor, dimdik duruşu, tavır ve hareketleri dedelerimizin o gururlu dünyasına uzanıyordu.

İlkbahar güneşinin ısıttığı, o taze topraktan yükselen buğunun mestedici kokusu ihtiyarı kamçılammış, her taraf onun şerefine yeşermişti. Rüzgâr hafif ve sıcak esiyordu. Heyecandan dikilmiş saçları bu rüzgârla dalgalanıyordu. Karşıkı ormandan gelen kuş sesleri konuşmalarımızı bestelediklerini anlatmaya çalışıyordu. Çevremizdeki otlar da anlatılanların heyecanı ile kıyam etmişlerdi. Acılarımıza iştirak ettiklerini, başlarını sallayarak belli ediyorlardı. İbibik kuşu, analarımızın hâlâ dinmeyen acılarını dile getiriyordu. Vatandaşın terkedip yabancı diyarlara giden hürriyetin mağrur çocukları acaba ne zaman döneceklerdi?.. Ölenler gitmişti, sağ kalanlar da gidiyordu. Acaba hangisi daha hayırlıydı?

İlkbahar... her yıl yalnız ve kimsesiz tekrarlanan ilkbahar... Her taraf yemyeşil. Tarlalar sü-rülmüş, düzenli bahçeler çiftçilerin alın teriyle sulanmış, yıllar yılı gerçek sahibini beklemiş ve bekliyor... Acaba daha ne kadar bekleyecek?.. İşte bu yerde bu ruhlu buluştu ihtiyar.. Toprağı sev-meli, ona değerini vermeliydi. Onu asla ihmal etmemeli, yabancının hoyrat eline terketmemeliydi. Onu her şeyden kıskançtı, bu kıskançlıkla yaşamalıydı. Arada sırada, bu güzel vatan toprağını terkedenele belli belirsiz çatıyor, işte o zaman gözleri doluyordu. Onu her şeyden kıskançtı bu kıs-konuda fazla birşey sormak istemiyordu. Arada bir espri karıştırarak bizim de paylaştığımız acısını hafifletmeye çalışıyorduk.

Sonra dönüp arkamızda kalan köye uzun uzun bakıyordu. Evler muntazamdı. Okul olduğu, her haliyle belli olan beyaz badanalı bina çok muhteşemdi. Orada Çerkes çocukları okuyordu. Köyün kenarları kavak ağaçlarıyla çevriliydi. Rüzgârın yönüne ve şiddetine göre yana yatıyorlardı.

Sonra dimdik doğruluyorlardı. İhtiyar imalı bir sözle bize bu hali göstermek istiyordu. Acaba kavaklar neden rüzgâr geçtikten sonra doğrulabiliyorlar?... «Çünkü yıkılmamışlar da ondan» Yıkılmamak için bazen eğilmek gerekiyordu. Bilemediler, yıkacaklarını sandılar ama yıkıldılar... Fakat bu ağaçlar yedi canlıdır, ortam bulurlarsa, yine eskisi gibi, yıkık gövdesinden yeni filizler verirler. Keçiler bile düşmandır bu yeni filizlere...

Yeni sürülmüş topraklar, yetiştirecekleri tohumu ve bunu ekecek elleri arıyor. Ve yeni devir... Artık kara sapan değil, traktör oynuyor tarlada... Arkasında yeşerecek tohumu olmayanlar, dünyada ümidini, nasibini yitirmiş olanlardır. Körpe dalları küçük baltası ile şekillendirmeye çalışan ihtiyar, bir tanesini yumuşak toprağa çarkarken, üstüne yazılacak «BURASI SENİN TOPRAĞINDIR» cümlesi için baş tarafını iyice düzeltiyordu...

Okuldan, oturduğumuz tepenin dibindeki mezarlığa gelen öğrencileri göstererek; «Bak o büyük mezarlığı öğrenciler süslüyorlar, başlarında öğretmenleri de var. Süslenen bu mezar ve o çocuklar Milletimizin tarihi için yetmez mi?»

Bu ilkbahar, hepimiz için her şeyin yeniden doğuşudur. Sonbahar da aynı... Çiçeklerin açtığı, otların yeşerdiği, ağaçların yapraklandığı gibi Milletler de çiçek açar, yeşerir, etrafa dal budak sa-lar... Uğursuz bir kurak bazen büyük düşman olur. Fakat toprakta eşelenen nasırlı eller bu düşmanın suratına indirilen öldürücü bir tokat gibidir. İşlemek, bakmak lazım toprağa...

Çerkes tarihinin yazılması gerektiğine, bunun için bildiklerinin hepsinin anlatılması lazım geldiğine iyiden iyiye inanan İshak, genç tarihçilerin milli heyecanını iyi anlıyordu. Milletimizin talihsiz yaşantısını dile getiren İshak'ın en çok üzerinde durduğu husus, toplumumuzda bir takım kişilerin kendilerine izafe ettikleri yanlış sıfatlamalar ve pek çoğu cahil, yarımın ne getireceğinden habersiz bu bir kısım insanların hatalı tutumlarıyla kardeşi kardeşe düşürerek o güzel bütünü parçalamış olmalarıdır.

Ne mutludur ki Çerkes Milleti gibi medeni dünyanın örnek aldığı toplumumuzun bugünkü nesli artık o eski yanlışlıkların karanlığından kurtulmuştur.

Milletinin yaşantısı olan şiirleri gayet sade bir Çerkesçeyle yazılmış olup üslup akıcı ve sürükleyicidir.

Şairin milliyetçiliği ve her hangi bir eğilimin güdümüne girmeyişi örnek alınacak önemli bir yönüdür.

«Kanatsız Kartal» isimli şiiri Çerkes Milletinin vatani uğruna yaptığı uzun ve yorucu harpleri, komşu milletler tarafından nasıl aldatılarak bazı işlerde maşa olarak kullanıldığını temiz bir Çerkesçeyle dile getirmekte ve sanatı ile adeta okuyucuya olayları tekrar yaşatmaktadır.

Diğer eserleri: «Kolonya Çiçeği», «Şocen Ali», «Kader» ve «Bitiş» tir.

Bütün mektupları 1954 de «Işık» adıyla yayınlanmış olup

her Çerkesin okuması gerekli olan bir eserdir.

1955 te tüm şiirleri Rusçaya «Selam» adıyla çevrilmiştir.

İlk Çerkes - Rus antlaşmasının 40. yıldönümü üzerine yazılmış olan «İvan ile Marina» ilginç bir eserdir.

K'uaş Bet'al'ı sadece şair ve yazar olarak tanımak hatalıdır. O aynı zamanda günün şartlarını kavramış, milli çıkarlarımızın hangi yönde geliştirilmesi gerektiğini bilen usta bir diplomattır.

kamçı

Aylık Siyasî Gazete

Sahibi: Ali ERKMEN ★ Sorumlu Müdür: Fahri ÖZEN ★ Sekreterler: Yaşar Kemal AKSOY, Fikri DUMAN ★ Genel Haberleşme ve Abone Adresi: P.K. 1119 Karaköy — İstanbul ★ Fiyatı: 250 Kuruş ★ Yıllık Abone Bedeli: 20.— TL. ★ Gazetemize gönderilen yazılar basılmı basılmı iade edilmez ★ Yayımlanan yazılar kaynak gösterilmeden ıktıbas edilemez. Dizgi - Tertip: BAŞARAN Matbaası ★ Baskı: HAŞMET Matbaası.

AHMET MUHADİN

Baba adı Hüd olan Ahmet Muhadin 1817 yılında Zeykho köyünde doğdu. İlk öğrenimini aynı köyde bitirdikten sonra 1932-1937 yıllarında Çerkesk (Battalpaşinsk) Üniversitesi Teknik Okulunda Yüksek öğrenimini tamamladı. Çalışkan ve başarılı bir öğrenciydi.

1938 yılında Stavropol'daki Gazetecilik Okuluna girdi. Orayı da başarı ile bitirerek «Çerkes» adlı gazetede çalışmaya başladı. İlk şiir denemelerini burada yazdı. Yayınlanan şiirler ilk denemeleri olmasına rağmen çok tutuldu.

1939 da genç şairler yarışmasına katılarak «Savaş Emareleri» veya «Kıyrdanan Savaş», «Bereket», «İlkbahar» ve «Kafkas» adlı şiirleriyle yarışmada ilk sırayı aldı.

Aynı yılın Mart ayında askere alınca 1948 yılına kadar yazılarına ara verdi. 9 sene süren askerliğinin ilk 5 senesi Vladi Vostok'ta, geri kalan 4 senesi de Kafkasya'nın çeşitli yerlerinde geçti. Aynı zamanda çok iyi bir pilot olan Ahmet Muhadin 1950-1954 yıllarında sivil havacılık yaptı. Büyük savaşta pek çok yaralar aldı.

Gösterdiği yararlıklardan dolayı kendisine çeşitli madalyalar verildi. O sıralarda «Gerçek Çerkes» adlı gazetenin yöneticiliği görevini de sürdürmekteydi.

Halen Karaçay - Çerkes Muhar Eyaleti Radyosunda spikerlik yapmaktadır. Spikerlik ve gazeteciliğin yanında Çerkes Edebiyatı hakkındaki inceleme ve araştırmalarına da derinleşmektedir.

Şiirlerinin bir kısmını «Çiçek Açan Vatanım» adlı kitabında toplamıştır. «Yeryüzünün Bereketi» adlı kitabı ise tamamen sosyal sorunlar üstüne yazılmış bir eser olup işçilerin çalışmaları ve onların geleceği ile ilgilidir.

Ahmet Muhadin geleceğin gençliği olan çocukları da ihmal etmemiş, onlar için de bir eser yazmıştır.

Bundan başka «Kış ve Tavşan» ve 1966 yılında yayınladığı Zeykho köyünün kuruluşunu anlatan «Koşable» isimli eseri, temiz Çerkesçesi, akıcı üslubu, geniş ve canlı tasvirleriyle okuyucuların dikkat ve takdirlerini üzerine çeken kıymetli bir edebiyat örneğidir.

Kitaplar Arasında

«Koş Hable» kitabının kapak kompozisyonu...

Koş hable, 148 sayfa olup konu ile ilgili canlı ve realist motiflerle süslüdür. Çerkesçenin güçlülüğünü ve kuvvetli bir edebiyat dili olduğunu en bariz bir şekilde

görmek, aynı zamanda şefkat, merhamet, gaddarlık, kin ve intikam gibi çelişik duyguları en ilginç örnekleriyle bu romanda yaşamak mümkündür.

Нысэм в пшышху Фатимэ — пшашэ нэкІушхьэпль лъапэлъагэ бгы псыгъуэм — дэ пылэ къахуцлехри нэхъ шууей дьдэм — Чэрим претыр. Шы сокум данэ бла-тууей кІарешлэри и пэбгым Іэ дельэр, эзы Чэрим нэ-кІэ цогуфыкІри шхъа хуещІыр. Чэрим пшашэм бэрэ-чэт бесын жрелэр, къызэпегъазэри пшантІэм къыдо-жыр, адрей лухэр и ужь иту.

Шалэжь цыкІухэри дыкъызэрыдохыр, абыхэм и ужь диту. ГнэцІэгъуэнт абыхэм уеплъыну, ауэ илжы

«Koş Hable» kitabının sayfalarından bir parça...

Çerkes Musikisi

«Baştarafı 1. sayfada»

yük bir iltifata mazhar olmasından ötürü önce onun elini öper, sonra kalfadan aldığı armoniği çalmaya başlar, ötekiler de oyuna girişirlerdi. Sultan Abdülmecid'e kemençesini beğendirmiş bir müzisyen olan büyük hanım, misafirlerin ısrarıyla kemençesini alır armoniğe refakat ederdi. Ve arkasından oynayanlara ihсанlarda bulunmaya başlardı.

Çerkes müziği hakkında öğre ne bildiğim bilgiye göre bu müzik üç çeşit aletle çalınmaktadır. Bu aletlerden biri (PKHEPŞİNE) dir ki, millidir, kendileri yaparlar, kemençe neviinden bir şeydir. Bu saz, ciddi ağırbaşlı törenlerde, eğlencelerde, erkek meclislerinde çalınır. Çalınırken meclislerde bulunanların hemen hepsi bir ağızdan eski ve tarihsel şarkılar, savaş kasideleri söylerler. Böyle bir aletle havai şeyler çalınmaz. Savaşa, kah ramanlığa ait tarihi manzumeler okunur. Hatta diyorlar ki:

«Torunlar ve mecliste bulunan zatlar bu menkibelerle gurur duyarlar. Bütün günü harple geçmiş, ya da diğer işlerle yorulmuş bir Çerkes böyle bir PKHEPŞİNE ile yorgunluğunu unuttur. Bu meclisler çoğunluğu (HACEŞ) denilen beylerin selamlık dairelerinde kurulur. Bu alet hiçbir zaman kâr ya da umurun zevki ve neşesi içindir. Ancak Çerkesin kendi merakının ve milli hislerinin tatmini içindir. Dügünlerde ve sair özel eğlencelerde hemen hemen kullanılmaz. Yalnız muharebelerde yaralı düşenleri gece sabaha kadar uyutmamak geleneklerinden olduğu için yaralının uyanık kalması için çalınır.»

İkincisi (KAMIL) denilen ney'e benzer bir alettir ki geçim ve menfaat sağlamak için öğrenilir. Tanınmış ve asil Çerkesler hiç bir zaman bu aleti öğrenmezler. Kamil; Çerkeslerce (NEŞARE) denilen büyük törenlerde ve buna benzer toplantılarda çalınır. Dügün sahibi durumu ve mali kudreti yönünden yapacağı dügün için öteden beriden (KAMILAPŞE) dedikleri ünlü sanatkarlar bularak bir orkestra düzerler. Bu sanatçıların en ünlüsü (Mayestro) mevkiine geçer, müziği idare eder (AGVADE) denilen ikinci sınıf artistler de ken dilerine mahsus ufak tahtalardan yapılmış birer aletle tempo tutarlar, şarkı söylerler. Bu tafsilâtı ve ren zat diyor ki: «Bu orkestradan çıkan seda (Çerkes olduğum için söyleyiyorum) her halde bir batı orkestrası kadar değilse de her halde his ve zevki tatmine yeter.

Üçüncüsü: (ARMONİK) dir. Bu alet doğrudan doğruya kızlara mahsustur. Erkekler de çalarlarsa da azdır. Hususi eğlencelerde, aile ve şahsi eğlencelerde çalınır. Çerkeslerde hemen hemen istisnasız her kız armonik çalar. Armonik iki çeşittir. Biri bir sıra perdeli, ikincisi iki sıra perdeli ve sesi adeta piyanoya benzer, buna (PŞİNEPKHENJ) derler. Birincisi den daha mükemmel, fakat çalınması da daha güçtür.

Çerkes oyunları, ekseriya iki ya da daha ziyade üç kişi tarafından oynanır. Bunların çeşitleri pek çoktur. Bunlardan Çerkesce (KAFFE) denilen alafranganın (vals)ına, (HAGUÇE) denilen (sotis)e, (ZEKHUGE) (kadril)e,

Kalem

ÜRDÜN ÇERKESLERİ ÜZERİNE

Mutluluğu, başkalarının yıkılan enkazında arayan güçlerin değişik politik oyunlarla senaryoladıkları orta çağın karanlık entrikalar zincirinin bir halkası bugün orta doğunun fikren ve iktisaden geri kalmış halkı üstüne sorumsuzca oynanmaktadır.

Ulusal bağımsızlık savaşı veren dünya halklarının uyanış hareketine hangi sebepten ve nereden müdahale edilirse edilsin sonuç değişmeyecek, hiç bir toplum öz topraklarında yabancı efendilerin gölgesinde yaşamaya zorlanamayacaktır.

Dünyanın en kritik bölgesi haline getirilen orta doğuda halen, farklı özellikler taşıyan, fakat köken itibarıyla aynı olan toplumlar olduğu gibi, tamamen ayrı bir ulusun mensubu bir toplum da vardır. Ülkede ağırlığı her zaman hissedilen bu toplum, 1864 yıllarında Osmanlı topraklarına göç eden Çerkeslerin oraya yerleştirilmiş bir parçasıdır. Tarihin pek iyi tanıdığı Çerkes Milleti'nin Anavatan dışında, Arap ülkelerinde yaşayan bu parçası, yok olmakla varolmanın mücadelesini vermektedir.

Taraflardan hangisinin haklı, hangisinin haksız olduğu hususu konumuzun kısmen dışındadır. Yalnız endişemiz, geçmişte olduğu gibi ters bir yol tutarak yine aleyhlerine sonuçlanacak bir harekete girişmeleridir.

Tarihin seyri içinde, bulunduğumuz ülkelerde verilen mücadelelerin tümünde, milli çıkarlarımızı hiç dikkate almadan, yabancılara hizmet yarışında daima ön sıraları işgal ettik. Buna rağmen aldığımız mükâfatlar, milli benliğimizi zedeleyici olmaktan öteye gitmemiştir. Her zaman yabancı olan Çerkes Milleti, artık geçmişten ders almaktadır.

Bugün kralın galibiyetiyle sonuçlanmış gibi görünen iç savaşın ileride neler doğuracağını kesin olarak ortaya koymak kehanet olur. Ancak Ürdün'ün siyasî, iktisadî ve sosyal yapısı devamlı sürtüşmelere müsait bir durum arz etmektedir.

Hal böyle olunca Çerkes toplumunun bu kardeş kavgasında yeri ne olmalıdır?

- 1 — Ülkenin çatışan halkları arasında bir denge unsuru olacak davranışlarda bulunulabilir.
- 2 — Olayların Çerkeslere etkisi iyi değerlendirilerek Milli bir politika izlenebilir.
- 3 — Anavatana göç etmek için gerekli hazırlıklara ve çalışmalara girilebilir.

Biz son sıkka katılıyoruz ve bunun en çıkar yol olduğuna inanıyoruz. Dünyada da tasvip görecek olan bu hareketin bir an önce gerçekleştirilmesi, Milletimiz için en şerefli bir davranış olacaktır. Gerçekte de Ürdün Çerkeslerini kader bu yönde zorlamaktadır. Bakalım bu defa Milli varlıklarına mı, yoksa yine bir başkasına mı sadakat yemini edeceklerdir?

Mart 1914 tarihli «Tasvir-i Efkâr» gazetesinde neşredilen yazının kupürü.

(VIG) (polka)ya (ŞEŞEN) denileni de (balt) benzeridirler.

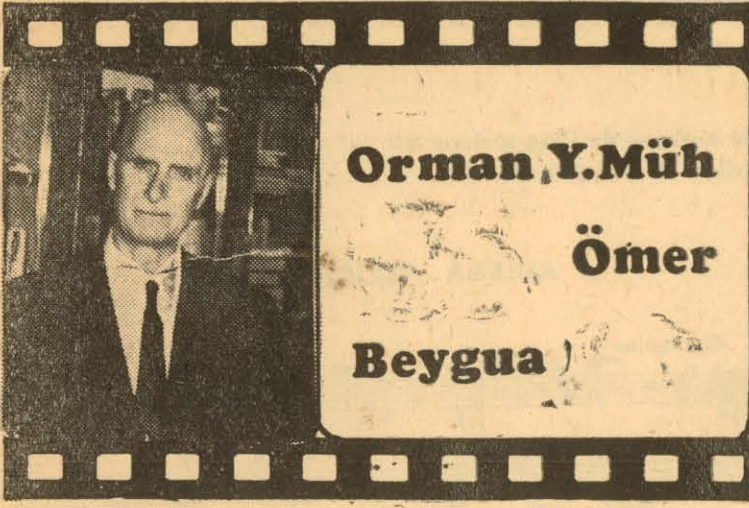
Bunlardan başka bir çok şekil ve çeşitlerde yapılan oyunlar varsa da ne tarifi, ne de karşılığını bulmak mümkündür. Çerkesler oyunlarda en çok ayak parmakları uçlarında maharet göstermeye çalışırlar.

Kama, kılıç oyunlarını Adighelerden ziyade Legzi ve Kuşhalar oynarlar. VIG denilen oyuna pek çok kişiler katılırlar. Onun için bu oyunu Polka'ya benzettim.

(★) İstanbul'da çıkan «Tasvir-i Efkâr» Gazetesinin 27 Mart 1914 tarihli nüshasından alınmıştır.

(★★) Ahmet Rasim, Kıbrıslı Menteşeoğlu ailesindedir. 1864 de İstanbul'da doğmuştur. Küçük yaşta iken, babası annesini boşadığından Ahmet Rasim annesi tarafından yoksulluk içinde büyütülmüştür. Bir Çerkes ailesi tarafından himaye edilmiş, mahallemektebinde ve Darüşşafaka'da okutulmuş, posta memuru olmuş ve bir çok gazetede yazılar yazmıştır. 1927 yılında Milletvekili olmuştur ve 5-6 yıl Mecliste bulunmuştur. 4 ciltlik Osmanlı Tarihi, kitabe-i Gam, Fuhs-u Atik, Hamamcı Ülfet, Falaka, Ömr-ü Ebedi eserlerinin meşhurlarındandır. 1932 yılında Heybeliada'da vefat etmiş ve orada defnedilmiştir.

Sorularımız üzerine düşününlerin ve bu konuda çeşitli dernek ve dergilerdeki çalışmalarını emeği geçenlerin fikirlerini okuyucuya aktarabilmek amacıyla bir «röportaj» serisi düzenlemiş bulunuyoruz. Bunlardan ilkinin aşağıda bulacaksınız.

**Orman Y. Müh
Ömer
Beygüa**

KISA BİYOGRAFİSİ

1317 (1900) yılında Düzce'de doğdu. İlk okur-yazarlığı Abhazca'dır. Hocası, Mevlidi Abhazcaya tercüme eden Şapsığ Raşit Efendi, kendisine Kur'an alfabesinden sonra Abhazca mevlit okumasını da öğretti ve isteyenlere Abhazca mevlidi yazıp dağıtmaya memur etti.

Evvelce Çerkesistanda bir Çerkes okulunun idareciliğini yapmış, Çerkesçe eserler vermiş olan Hızatlı İbrahim, 1918-1919 yıllarında Çerkesistandan gelen bir heyete kendisini prezante etti. «Serencam» adlı Türkçe bir ilahi kitabını, Adigece mevlidin vezin ve bestesine uygun olarak «Failatun failatun failat» aruz vezniyle kafiyeli olarak Abhazcaya tercüme etti ve Abhazca mevlidini bir nüshası ile birlikte heyete vermek üzere Hızatlı İbrahim Bey'e takdim

etti. Aynı zamanda bir ilmi halide de Abhazcaya çevirdi.

Bu arada 1916 yılında yaşı geçmiş olmasına rağmen 6 sınıflı bir ilk okulun üçüncü sınıfına kaydoldu. Sonra sırayla Düzce İdadisine, orası kapandıktan sonra yerine açılan Düzce ortaokuluna, oradan da Edirne Lisesine devam etti. 1926 yılında Parasız Yatılı Yüksek Tahsil imtihanlarını kazanarak önce Baytar Mekteb-i Âlisine ve sonra da Orman Mekteb-i Âlisine girdi. 1930 da burayı da her okulda olduğu gibi Aliyül A'lâ (Pekiye) derece ile bitirerek «Birinci Dereceden Orman Mühendisi» ünvanıyla diploma aldı. Bu ünvan sonradan «Orman Yüksek Mühendisi» olarak değiştirildi.

Mesleğinin çeşitli kademelerinden geçerek «Birinci Sınıf Orman Baş Mühendisi» kadrosuyla 9.10.1964

«Devamı 8. sayfada»

KISA BİYOGRAFİSİ

Vasfi Gûsar 1895 yılında İstanbul'da doğdu. Kafkasya'da Şıbj kasabasında doğan, 16 yaşında iken 1864 yılındaki büyük göçle birlikte Türkiye'ye gelen, Türk ordusunun çeşitli kademelerinde ve rütbelerinde pek çok savaşlara katılan ve Yarbaylıktan emekli olarak 1917 yılında Şam'da vefat eden Hasan Gûsar'ın oğludur.

Vasfi Gûsar babasıyla birlikte pek çok yerlerde bulunmuş, ilk öğreniminin bir kısmını Amman'da (Ürdün), geri kalan kısmıyla orta öğrenimini Şam (Suriye) da ve Nablus'ta (Filistin) ve lise öğrenimini de yine Şam'da bitirmiş, aynı yerde Collège de L'Azariste Française'de okumuş ve nihayet 1912 yılında İstanbul Askerî Libbiyesine üçüncülükle girmiş, bir süre sınıfının birincisi (Çavuşu) olmuş, I. dünya savaşında Çanakkale'de bulunmuş ve 1915 de tekrar okulu iade edilerek 1918 de pekiye derece ile teğmen doktor olarak mezun olmuştur. Gülhane Askerî Tıp Akademisinde Bakterioloji stajını yapmış, sınıfının en ileri talebelerinden olmasına rağmen Çerkes olduğundan o devirdeki fena düşüncenin kurbanı olmuş ve asistan olarak alınmamıştır. 1919 da Üstteğmen olarak Anadolu'ya gönderilmiş, çeşitli hastahanelerde ve Alaylarda Dahiliye Mühassıslığı ve Alay Doktorluğu yapmış, hemen hemen bütün savaşlarda bulunmuş, Albay Rafet Beyle (General Rafet Beley) ve Milis Kuvvetlerle birlikte iç isyanların tenkilinde bulunmuş, gerek meslekî ve gerekse askerî görevlerinde pek çok başarı sağlamış ve Gazi M. Kemal'in el yazısıyla pek az kimsede bulunan İstiklâl Madalyası almış, 1928 yılında askerlikten ayrılmıştır.

RÖPORTAJ

**Doktor
Vasfi
Gûsar**

Sosyal yaşayışa ve yardımlaşma konusuna önem veren Dr. Vasfi Gûsar, Tıbbiye'nin birinci sınıfında iken İstanbul Çerkes Teavun Cemiyetine üye olmuş, 1919 da İngilizler tarafından kapatılan Şimali Kafkas Cemiyeti yerine kurulan Çerkes Teavun Cemiyeti'nin yeni kurucuları arasında bulunmuştur. 1952 yılında İstanbul'da kurulan Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derneğinin de kurucuları arasında giren Dr. Vasfi Gûsar bir süre de başkanlığını yapmıştır. Merhum Ziya Bersis ile birlikte «Kafkas» dergisini çıkartmış, bir sene sonra Z. Bersis Beyin vefatıyla «Yeni Kafkas» adıyla 1963 sonuna kadar neşriyatına devam etmiştir.

Dr. Vasfi Gûsar Arapça ve Fransızca bilmektedir. Bu dillerden çeşitli tercüme ve telifleri makaleler ve tefrikalar halinde yayınlamıştır. 1962 yılında Münih'te toplanan Esir Milletler Kongresine Türkiye Çerkeslerini temsilen katılmıştır. Halen İstanbul'daki Türkiye Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derne-

ğinin Haysiyet Divanı Başkanı olarak görev yapmakta olup Türk Mikrobiyoloji Cemiyetinde ve Le centre culturel Français d'Istanbul da da üye bulunmaktadır. Bir süre de Adana Tabipler Odası Başkanlığı yapmıştır.

— O —

Önce telefonla kendilerine; kıymetli bilgilerinden ve hayat tecrübelerinden faydalanmak istediğimizi, bu nedenle tesbit ettiğimiz bir kaç küçük suale cevap vermek için müsait zamanlarını sordum. Memnuniyetle karşıladılar ve ertesi günün akşamı için randevu verdiler.

Randevu saatinde kendilerini evlerinde ziyaret ettim. Hal hatır faslından, kısa vegenel bir sohbetten sonra :

— Evet... Siz bir hayli şeyle geldiniz galiba... buyurun...

— Estağfrullah efendim, ne had dimize... sadece zat-ı alinizin kıymetli bilgilerinden ve tecrübelerinden

«Devamı 6. sayfada»

ÖNSÖZ

Zamanımızın en önemli meselelerinden birisi şüphesiz «Kafkasya» meselesidir. Her zaman Avrupa ile Asya'nın en büyük çıkarlarının çatışma noktası olmuş olan «Kafkasya» bugün bile ebedi rolünü sürdürmektedir. Kendisini, gittikçe tehdit edercesine yaklaşan harp ve siyaset cepheleleri kaplıyor. Eski Kimmeriyenlerin arazisi yine sis ve zulmet içindedir. Yedi sene önce yayınladığım «Kafkas Tarihi» nin giriş kısmında tahmin ve tahlil ettiğim değişiklikler artık «Kafkas» in semasında «Tayfun» arabasına binmiş, dolaşıp duruyor. Bu karmakarışık alem içinde Kafkas neydi, ne olabilir veya ne olmalıdır?... suallerinin akla gelmemesi kabil değildir. Acaba Truva savaşında olduğu gibi bu «Kafkas» meselesinde de Tanrılar değişik iradeli mi olacaklar, tarihin karışıklığını arttıracaklar mıdır?... Acaba yine Truva savaşından sonra olduğu gibi eski Yunan şairlerinin, tarihçilerinin rüzgâr ve dalgaları hangi kolonileri Kafkas sahillerine fırlatıp atacaklar?...

Fakat Promethe'nin ölümsüz ruhu halen Kafkas sine-sinde gömülmüştür. Üç bin sene Kafkasya'da yaşamış olan bu insanlık kurtarıcısı, ikinci üç bin senesini de tamamladı. Artık o büyük tanrı yeniden dirilmeli veya onu diriltmeli, bu defa kendisini yaratmalıdır. İşte naçizane kanaatımca: Kafkasya ne idi ve ne olmalıdır?... sorularının cevabı!... Kafkasya Kafkasyalıların olmalıdır. Kafkas'ı Avrupa ve Asya arasında insanlık aleminin için tarafsız ve fakat kuvvetli bir siper ve kalkın olarak yaratmalı ve yaşatmalıdır.

Promethe'nin çocuklarına karşı yöneltilen bu soruya eski tarihleri açık ve kesin bir cevaptır. Bu naçiz eserin konusu da bu eski tarihtir. Eski tarih aynı zamanda Kafkas meselesinin halinde nazarı dikkate alınmaya lâyıktır. Kafkasyalılar en muazzam varlıklarıyla, uyarlıklarıyla Tenais ve Bosfor Kimmeriyen sahillerine bağlıdır. Ancak bu sınırlara sahip olmakla yaşayabilirler. Böylece bu şartlarla «Emin bir Kafkasya» vücuda getirebilirler.

25 Ağustos 1334 (1915)
Met İzzet

BİRİNCİ BÖLÜM

Yunanistan'ın en eski mitolojik devirlerinde bile Kafkasya'nın müstesna bir şöhreti vardı. Kendisinden evvel yetişen Coğrafyacılar oranla eski Çerkesler hakkında olduğu gibi Kafkasya'dan ve Kafkas halklarından en çok bahsedebilmeyi faydalı sayan (1) Strabon üstün şöhreti (Grande célébrité du Caucase) yi özel surette kaydeder (2); Kafkasya adı sonradan Makedonyalılar tarafından güneyden Toros silsilesine kadar (3) ve Makedonyalı Büyük İskender'in medahin tarihçileri tarafından da (Hindistan) a kadar (4) ulaştırılmış ve uzatılmış olmakla beraber eski Yunanlılar bu ismi yalnız Karadeniz ve Kolkida'ya bitişik olan Kafkas dağlarına ayırmışlardır (5).

Kafkasya'nın bu fevkalade şöhreti ve mitolojisi neden ileri gelebilirdi? Acaba Kolkida'nın yalnız altın madenleri, Kolkida kralı ADIJ'ın mal ve mülkü veya kralın kızı ME-DEY ile kız kardeşi KİRKE'nin yalnız güzellikleri mi, eski Yunan halkını daha Truva savaşından önce korsanlık için buralara kadar getirmiş, Kafkasya'nın şöhretinin başlangıcı olmuştu? Yoksa Kafkas dağlarının bir atik en yüksek bir burcu olması ve hatta bazı iddialara göre eski Yunanlılardaki eksik bilgilerle bir atikin doğunun son sınırı sayılması

Kadim Kafkasya Met İzzet

mı Yunan hayallerini beslemiştir? Naçiz fikirlerime göre fevkalade öneminden bunların daha üstünde diğer bazı sebeplerin aranması gerekir ve bu sebepleri de yine gerek eski doğunun, gerekse eski Yunan'ın hurafelerinde bulmak kabil olacaktır. Gerçekte eski Yunan hurafelerinde Yafes'in oğlu Promethe, balçıktan yarattığı insana hayat vermek için, güneşten ateş çalarak ona üflemiş ve bu suçundan ve cürretinden dolayı hiddete gelen Volkan (diğer adıyla Heftus) veya (Yafes tus) tarafından Kafkas dağının en yüksek ve yalçın kayasına zincirle bağlanmıştı. Bu anda Jupiter'in iradesinin durağı olan Merkür dahi hazır bulunuyordu.

Promethe o durumda güya tam üç bin sene kadar kalmış ve diama tazelenen ciğeri biteviye bir atmaca tarafından gagananmış, nihayet tanrılardan Herkül tarafından kurtarılmış (6) idi. Daha sonra Promethe'nin oğlu Dukalyon (Onun evladı ve tabileri) Trakya yoluyla Teselya'ya gelmiş ve bu sıralarda güya Yunanistan'daki meşhur Dukalyon tufanı vuku bulmuştur. Eski doğu hurafelerinde, hatta doğunun kitabında dahi insanlığın ikinci babası sayılan Nuh, yine büyük bir tufan sonucu, oğlu Yafes ve diğerleriyle birlikte bir gemi ile Keldaniye topraklarından kuzeye, Kafkasya'ya doğru göçe mecbur olmuş, Aziz dağından pek uzak olmayan Cudi dağına, hatta bazı rivayetlere göre Ararat dağlarına kadar çıkmış, nihayet gemisi bu dağda kıyıya çıkarak tufanın boğduğu insanlık nesli burada yeniden türemiştir. Hurafelerde eski Trakya (Serake) ıların güya tanrısı olan Ç'elemiğ'o'nun diğer adı olan Aziz dağı, bu hatıra olacaktır. Her halde Ararat'a denk olan Kaf dağı, eski doğuda ve eski Arabistan'da dahi kutsal kabul edilmiş, hatta muhtemeldir ki Kur'an-ı Kerim'deki «Kaf» mübarek suresinin bu lakabı Kafkas dağına işaret olmuştur. Doğu ve Batının hemen birbirinin aynı olan bu hurafelerde büyük bir gerçeklik ve aynı bir kaynak vardır. Promethe şüphesiz, insanlara nefsinin yalnız mukadderata bağlanmamasını, tersine Allahın verdiği ruhtan kuvvet olmasını, yani cüz'i iradesini gerektiği gibi kullanarak kendi uğraşı ve çalışmasıyla kişisel mutluluğunun sağlanması gerektiğini yakinen hemsine telkin etmiş, ona ateş, can vermiş ve bu da insanlık medeniyetinin ilk temeli olmuştur. Dukalyon Yunanistan'a gittiği zaman bir medeniyet de götürmüştü olmakla beraber asıl doğuda kopmuş olan büyük tufanın hatırasını beraberinde getirmişti. Eski doğudaki tufan ise gerçekten nice milletleri, dini inançları, hayat şartlarını

alt-üst etmiş olan gayet önemli dini ve siyasi devrim kasırgalarından başkası olamazdı; belki bölgesel bir kuşak ta bu olaya eşlik etmiştir.

Görülüyor ki Promethe kişiliğiyle, olaylarıyla Kafkasyalıdır. Bu halde Kafkasya'nın üstün şöhreti, servet ve güzellikleriyle beraber aynı zamanda insanlık uygarlığının tarihi ile çok yakından ilişkilidir. Promethe'nin oğlu ve diğerleriyle başlayan istilalar Kafkasyalılarla birlikte Promethe hatırasını da Karadeniz havzasında ve nihayet Trakya'da, eski Yunanistan'da bulundurmıştır.

Eski Çerkes asilzadelerinin de kendilerinin güneşten doğma olduklarına dair (Tiğe nebjişım sı xeç'iğ, yani «ben güneş ışınlarından doğdum.» Burada (x) harfi (kh) gibi okunacaktır.) şeklindeki eski bir hurafenin kaynağı bu olacaktır.

Güneş ve ateş insanların ilk kutsallaştırdıkları hayat kuvvetleridir. Muhtemeldir ki, Promethe hurafelerinden başka Yüksek Kafkas dağlarının volkanları, hatta zamanımızda bile Azak denizinin her iki sahilinde bunun canlı emareleri halen meşhurdur. Ve ayrıca Hazar denizinin, özellikle geceleri, alevler saçan manzaralarıyla, duyguları etkileyen nef madenleri, güneşe, ateşe tapmayı, ateşperestliği de en ilk önce Kafkaslılar meydana getirmiştir. Çerkescede tanrı, ateş anlamına gelen Maş'ue veya Maf'e-Tha terimi eski «Mazda»nın ve Mazdeizmin temelini çok iyi anlatıyor. Maş'ue kuban şivesiyle, Maf'e Kabarvey şivesiyle ateş demektir. Mafe (veya Maxo) ayrıca gün ve uğurlu demektir.

Promethe adının gerçek söyleniş ve bir anlam ifade edip etmediği ayrıca araştırmaya değer. «Eski Trakya'da Çerkesler» adlı risalemden «Serakesi» ve bilhassa bu kelimedeki (e)=(th) harfinin söyleniş şekli ve anlamı hakkındaki etüdlerim aynen Promethe kelimesindeki (th) harfi hakkında da geçerlidir.

Yunancada (Arapçadaki Peltek S) sesi gibi okunur. Promethe'nin kendisi gibi isminin de bir Kafkasyalı olması kuvvetli bir ihtimaldir. Bu itibarla bu husustaki etüdlerimi aşağıdaki şekilde açıklıyorum. Bu defa Promethe'nin kendisini yoktan yaratmak, onu Yunan edebiyatının zincirlerinden kurtararak kendisine ruh ve mana vermek gerekmektedir. Efsanenin Kafkasyada üç bin sene yaşadığı Promethe'nin ölümlü de, Herodot'un hesabına göre üç bin seneye varıyor. Artık dirilmesinin zamanı gelmiştir.

Bilindiği gibi Promethe efsanesinde, kendisinin kardeşi olarak gösterilen Epiméthée de dahildir. Ve her iki isimde bir Méthé ortak sözcüğü görülüyor. Bu halde Promethe kelimesinin ilk bakışta «Pro» ile «Methé»den ibaret iki kelimedenden birleşik olduğu tamamen görülmektedir. «Pro» kelimesi Çerkesçedeki «PERE» gibi Yunancada «ilk» anlamındadır. «Methé» kelimesi basit bir kelime farzedilip (O) harfi Yunancada olduğu gibi teleffuz edilerek «Methé» şeklindeki söylenişle Çerkesçede ateş demek olan «Mass'ue»ye pek yakındır. Ve Çerkes kelimesinin hafifletilmiş olabilir. Bu halde «Promethe» gerçekte ilk ateş anlamına da kullanılmış olabilir. Zaten «Promethe» ilk ateşi. Veya «Ateşi ilk alan» idi. Buna karşılık «Methé» kelimesinin Me» ile (Mabud) Allah anlamına olan «Tha» dan birleşik olması da en kuvvetli ihtimallerdendir. Çünkü kendisi esasen tanrılardandır. Hatta insanı en önce balçıktan yapıp ona ruh verendir. Bu halde «The» kelimesi Çerkesçede Allah anlamına gelen «Tha» diye teleffuz edilerek «Me - Tha» vücuda gelir. Gerçekte Pro- (Devamı 6. sayfada)

okuyucu

MEKTUPLARI

OKUYUCULARIMIZA

Gerek yerinde uyarlarıyla, gerek yazılarıyla, gerek samimi dilek ve temennileriyle bizleri yalnız bırakmayan siz kıymetli okuyucularımıza candan teşekkür eder, mektupların çokluğu ve sütunlarımızın darlığı nedeniyle gerektiği şekilde cevaplandıramadığımızdan dolayı özür dileriz.

Bazı mektuplar adresiz olduğundan dileklerinin yerine getirilmesinde güçlük çekilmektedir. Bundan böyle yazılacak mektuplarda muhatap olarak «Kamçı Gazetesi» adının kullanılması ve adreslerin ihmal edilmesinin öneme rica olunur.

İdealimizin, gerçekleşinceye kadar yaşayacağına, bu ideal yaşadıkça bu davanın süreceğine ve bu dava sürdükçe de her zaman beraber ve omuz omuza olacağımıza inancımız tamdır. Mutluluğumuz, toplumumuzun küçük bir yarısına merhem olabilmektir.

İyi günler ve başarılar dileriz. Saygılarımızla...

Sayın İ. Alhas — Ankara :

Samimi mektubunuzu aldık. Tavsiyelerinize teşekkürler. Yakın alakalarınızın devamını bekler başarılar dileriz.

Sayın İ. Kızılırmak — Konya :

Adreslere gazeteler gönderilmiştir. Alâkanıza teşekkür eder, devamını bekleriz. Başarı dileklerimizle.

Sayın S. Başkan — Giresun :

Samimi dilek ve temennilerinize memnun olduk. Adresinize gazetesinin her sayısından birer adet postalanmıştır. Alâkalarınızı bekler, saygılar sunarız.

Sayın Dr. V. Güsar — Kadıköy :

Kıymetli uyarılarınızla aydınlandık. Aynen neşrediyoruz. Hassasiyetinize teşekkür ederiz. İstedığınız sayıda gazete adresinize gönderilmiştir. Yakın alakalarınızın ve yardımlarınızın devamını bekler saygılarımızı sunarız.

Sayın E. Uzun — İzmir :

İstedığınız sayıda gazete adresinize postalanmıştır. Kitaplar da gönderilecektir. Dilek ve temennilerinize teşekkür eder yakın ilgilerinizin devamını bekleriz. Başarı dileklerimizle...

Sayın M. Y. Kılıç — Tokat :

Samimi ifadelerinize, dilek ve temennilerinize memnun olduk. Gazeteler adresinize gönderilmiştir. «Tarihte Kafkasya» kitabı da postalanacaktır. Alâkalarınıza teşekkür ederiz. Saygılarla...

Sayın M. Munar — Samsun :

Çok kıymetli mesailerinizi, fedakârlığınızı ve konuya olan hassasiyetinizi öğrendik. Gazete sizler sayesinde yaşayacaktır. Her türlü çalışmalarınızı imkânımız nisbetinde değerlendirmeye hazırız. Gazeteler adreslere gönderilmiş ve abone bedelleri alınmıştır. Yakın alakalarınızın devamını bekler, selâm ve saygılarımızı sunarız.

Sayın İ. Sürer — Ankara :

Gazetemizin her sayısından adresinize gönderilmiştir. «Kurtuluş Yolu» da postalanacaktır. Teşekkür ederiz.

Sayın B. Özbek — Ankara :

Samimiyetinizi anlıyor ve sizleri her zaman yanımızda görüyoruz. Adreslere gazeteler gönderilmiştir. Teşekkür eder başarılar dileriz.

Sayın N. Hatam — Ankara :

Yazılarınızı aldık. Teşekkür ederiz. İmkân nisbetinde yayımlayacağız. Çalışmalarınızın devamını bekler, başarılar dileriz.

Sayın A. K. Işık — Sivas :

Samimi duygularınıza memnun olduk. Gazeteler adresinize gönderilmiştir. Alâkanıza teşekkür ederiz.

Sayın Ö. Beygü — Kadıköy :

Tamamlayıcı bilgileri havi mektubunuzu aldık. Teşekkür ederiz. Tensip buyurduğunuz gibi yayımlıyoruz. Yakın alakalarınızın devamını ve yardımlarınızın bekler, saygılarımızı sunarız.

Sayın S. Yançatarol — Ankara :

İştenlik ve gerçeklerle dolu mektubunuz bizleri çok duygulandırdı ve sevindirdi. Yazılarınız çok güzel... İmkân nisbetinde yayımlayacağız. Yakın ilgilerinizin sürmesini bekler, başarılar dileriz.

Sayın N. Özbek — Elazığ :

Mektubunuzu aldık. Gazeteler adresinize gönderilmiştir. İlgilerinizi bekler başarılar dileriz.

Sayın A. Berzeg — Ankara :

Mektubunuza teşekkürler... Sergi ile imkânımız nisbetinde ilgileniyoruz. Başarılar dileriz.

ROPÖRTAJ

Vasfi Güsar

(Baştarafı 5. sayfada)

faydalanmak istedik ve birkaç küçük soru tesbit ettik. Bizi aydınlatırsanız memnun olacağız.

— Estagfirullah, biliyorsam tabii ki memnuniyetle cevap veririm.

Bu arada neler soracağımı merak ettiği belliydi ki, elimdeki küçük defteri ve daktilo ile yazılmış, açık bulunan kâğıdı göz ucuyla süzüyordum.

— Başlayabilir miyiz efendim?

— Tabii buyurun...

— Bugün Çerkes Milleti olan bütünün basit bir tablosunu çizersek Muhaceret ve Anavatan olmak üzere iki ana bölümden meydana geldiğini görürüz. Bu tablo içinde her bir bölüm ayrı görüş ve tarifler içindedir. Sizce Muhaceretteki Çerkes Milletinin meselelerine çözüm olarak ileri sürülen şu alternatiflerden hangisi geçerlidir?

a) Anavatan bugünkü şartlar altında uzak bir hayaldir. Ve asimilasyon mukadderdir. Dolayısıyla lüzumsuz gayretlerle ütöpik fikirlere yer verilmemeli ve toplumun bugünkü rahatı bozulmamalıdır.

b) Muhaceretteki Çerkesler olarak Örf ve Adetlerimizin ışığı altında muhacir olarak yaşadığımız ülkelerde benliğimizi korumaya çalışmamız yeterlidir.

c) Hangi topraklarda olunursa olunsun, Kuzey Kafkasya Çerkes sıfatından ayrılmaz bir bütündür. Ve «ÇERKESİM» diyen her ferdin temel amacı, Anavatan ve oraya dönebilmek olmalıdır.

— Evet... Tabii onun cevabını hemen vereyim, yalnız bakayım altında daha başkaları da var galiba... diyerek elini uzattı, soruları tesbit eden kâğıdı istiyor. Hiemen takaim ettim. Göğüs cebinden çıkardığı gözlüğünü takınarak «Acaba daha neler var» dercesine bir eda ile ağır ağır, sindire sindire, sessizce ve dikkatlice okumaya başladı. Çok ağır ilerli yordu. Bazı noktaların üzerinde önem le durduğu, hatta bazen de kızır gibi olduğu belliydi. Bunu cevaplar esnasında daha iyi anlamıştım. Nihayet bitirdi... Alelacele gözlüğünü çıkarırken sevinç ve heyecanla ayağa kalkarak :

— Evet, önce size bir ikramda bulunayım. Çay mı alırsınız, likör mü?

— Zahmet etmeseydiniz efendim... Çayı tercih ederim.

— Öyleyse önce çaylarımızı içelim, sonra soruların cevaplarını sıralarız.

— Tabii efendim nasıl tensip buyurursanız...

Çaylarımız geldi ve içtik...

— Evet... Şimdi cevapları sıralayalım. Buyurun...

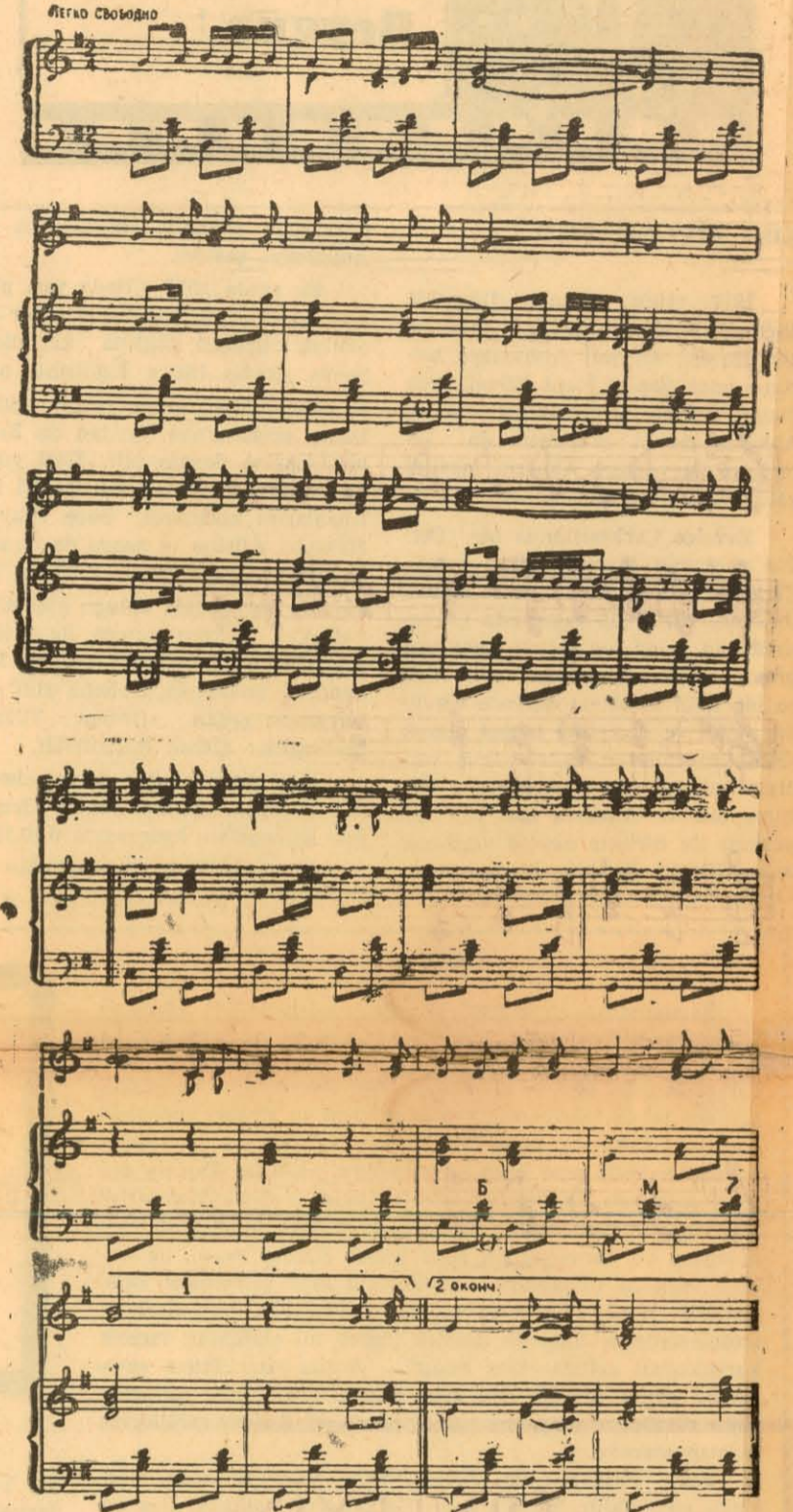
Birinci sorumu tekrarlamaya başladım :

a) Anavatan bugünkü şartlar altında uzak bir hayaldir. Ve asimilasyon mukadderdir. Dolayısıyla (Devamı 7. sayfada)

Kuzey Kafkasya'da «Dağ Kızları» adlı sevilen bir şarkının notaları

'АЩЪА ПХІВЫСПАКВА.

SERGİ

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneğince uzun zamandır üzerinde titizlikle çalışılan «Kafkas El Sanatları Sergisi» ile ilgili hazırlıklar tamamlanmış olup 2 Kasım 1970 günü Kavaklıdere - Ak Galeride açılacak ve 15 Kasım 1970 tarihine kadar devam edecektir.

Çeşitli ve zengin Çerkes el sanatlarının teşhir edileceği bu sergi akabinde, geleneksel «Büyük Kafkas Gecesi» 14 Kasım 1970 günü saat 20.30 da Ankara - Atatürk Kapalı Spor Salonu'nda yapılacaktır. Sanatsever hemşehrilerimize duyurulur.

KAMÇI

Kadim Kafkasya

(Baştarafı 5. sayfada)

methe Kafkasya'da zincire vurulurken Yunan efsanesine göre (Me)den doğmuş olan ve yine hakikatte kökünü bu kelime-den alan Merkür'e (Ki gerçek şekliyle Mercure (merkuer) ve medlülü Allah tarafından gönderilen «Me» anlamındadır). Hazır bulunmamış mıydı?... Biz bu «Me»yi «Promethe» kelimesinde hazır ve mevcut bulunduruyoruz. (Eski Trakya'da Çerkesler) adlı risalede izah ettiğim şekliyle Asya'nın en eski tanrıçası olan (Mâ) bir kurtarıcı sestir ve Çerkesçede (dokunma) anlamına kullanılmış olarak (Promatha) lügat şekliyle (İlk kurtarıcı Mâ) anlamına geleceği ve hatta (th) harfinin (Ss'e) sesiyle de teleffuz edilerek (Promass'e) lügat şekliyle (ilk yapan ve bilen) anlamı da verilebileceği ileri sürülebilir. Çerkesçede (SS'EN) bilmek ve yapmak gibi iki anlam ifade eder. Kafkasya seyahati hakkında yazdığı araştırmala-

rında Çerkeslerin Millî lakabları olan Atikhe, Adige'nin «adem»den çıkmış olduğunu, muhtemeldir ki en önce iddia eden Fransız edebiyatçılarından Duma «Promethe» kelimesinin «İleriyi bilmek» anlamına geldiğini ifade eder. (C. 1, S. 6) Bundan başka Aşil'in «Zincire vurulmuş Promethe»sinde Promethe'nin kendi kendine söylediği şu sözler yukarıdaki çeşitli açıklamalara hak verdirir. «Ben ileride olacak şeyi akıl ve idrak edemez miyim? Önce his ve takdir edilmiş felaketler bana gelebilir mi? Kaderin hükmüne olgun bir cesaretle tahammül edelim!...

Zavallı ben!... İşte faniler hediyeledim bunlardır ve aleyhimde bu kadar şiddetli muameleleri çeken de bunlardır!... Ben gökten ateş çaldım. Ve onlara getirdim. Bu hediyem onlarda her bir ilim ve marifetin esası, binlerce faydanın kökü oldu... İşte zincire vurulmaya sebep olan cinayet!...

Bununla birlikte Aşil'in eserinde Promethe nihayet geleceği önceden bilmeyerek yine Kafkas şahikasında yok olur ki (Pro-miss'e) ifadesi de «ilerisini, geleceği bilmiyor, bilmez» anlamına gelebilir. Ve «Promethe Kaw'âs» ifadesi de «Prohe vuruldu, öldürüldü» anlamındadır.

Kısaca Promethe: İlk ateşi almış, aynı zamanda yaşayanların dini taassupları altında ezilen insanları kurtarmış, insanlığın gerçeği: mutluluğunu ve kurtuluşunu en önce takdir ve idrak etmiş olma bakımından yukarıda çeşitli anlamdaki

isimlerden birini almış olacaktır. Mamafih kendisinin, tanrılığı, inkâr ettiğini ve Truva savaşlarında Agamemnon'a, Aşil'e karşı küfürler savuran (Thersite) gibi Allaha karşı (Tharsit) demiş olduğunu asla zannetmem. (Homeros'un İliada'sında ikinci şarkıda tercüme edilmemiş olarak anılan bu kelime tamamen Çerkesçe olup «Allah ne oluyor» anlamındadır ve küfürdür. «Şit = ne?»; bu kelime dahi «O» harfinin Allah anlamına «Tha» karşılığı olduğuna dair başka bir kesin delildir. Virjini'nin Anaise'sindeki «thyade» dahi arapçadaki tahyiat'tan başka değildir ve burada da «th» harfi «Tha» diye okunmak mecburiyetindedir, Allah anlamındadır.

- (1) Strabon, Kitap 2, fasıl 5 - fıkra 12; Strabon'u bu ifadeye yönelten erken acaba yeterli kadar bilgiye sahip olması mıdır, yoksa o zamanki ortamı böyle bir konu için uygun görmesi midir anlaşılabilir. Her yüzyılda tarihçileri sınırlayan çeşitli etkenler vardır.
- (2) Strabon, kitap 11, fasıl 5, fıkra 5.
- (3) « « « 8 « 1.
- (4) « « « 5 « 5.
- (5) « « « « « «
- (6) Duma, Kafkas İhtisatı, Cilt 1.

(devamı var)

RÖPÖRTAJ

Vasti Güsar

(Baştarafı 6. sayfada)

lüzumsuz gayretlerle ütöpik fikirlerle yer verilmemeli ve toplumun bugünkü rahatı bozulmalıdır.

Hemen müdahale etti.

— Evet, ben bu fikrin aleyhindeyim. Gerçi sorunuza bitirmediniz ama sırayla ele alalım... Ben bu fikrin aleyhindeyim dedim. Zira, tarihte harbetmek, yenmek, yenilmek... her şey olmuştur, normaldir. Yalnız tarihte olmayan şey bir Millet'in anavatanını topyekün terketmesidir. Bizim millet bunu yapmıştır. Ona göç değil «Kaçış» diyorum ben... Çünkü doğrusu öyle... Sonra orayı terkedilenleri «lanetle anmak lâzımdır» derim ben, her zaman... O güzel yerleri bırakıp neden getirdiler bizleri buraya... Dilimiz, örfümüz adetimiz, harşımız, kültürümüz, tarihimiz, edebiyatımız, her şeyimiz kayboluyor... Nedir bu çektiğimiz böyle... İşte önu müzde Yahudiler... 2000 yıl sonra vatanlarına döndüler... Onlarda bu okuduğunuz fikir olsaydı dönemezlerdi. Onun için bu fikri müdafaa etmek doğru değildir. Yanlıştır, cesaretsizlik, korkaklıktır veyahutta milletimizi, milliyetimizi sevmiyoruz demektir. Değil mi efendim...

Dikkatle bakıyor ve dinliyorum.

— Evet... Evet efendim doğrudur tabii... İleri sürülen fikirlerden ikincisi şu efendim:

b) Muhaceretteki Çerkesler olarak Örf ve Adetlerimizin ışığı altında, muhacir olarak yaşadığımız ülkelerde benliğimizi korumaya çalışmamız yeterlidir.

— Tabii... Elbette kaybolmaya çağız, benliğimizi koruyacağız, ama «yeterlidir» demek olmaz. Yeterli değildir. Dönmek için fırsat doğuncaya kadar benliğimizi korumalı, sonra da dönmeliyiz. Sonra efendim...

diyerek benliğimizi burada bu şartlar altında korumamızın güçlüğüne, bugüne kadar nasıl kaybolduğumuzu, bu sebeple anavatanına dönmek için hazırlanmamız gerektiğini çeşitli örneklerle anlatarak üçüncü sorunun kapsamı içine giriyordu ki;

— Efendim bakınız, ileri sürülen fikirlerden üçüncüsü de şöyle:

c) Hangi topraklarda olunursa olunsun, Kuzey Kafkasya Çerkes sıfatından ayrılmaz bir bütündür ve «ÇERKESİM» diyen her ferdin temel amacı, Anavatan ve oraya dönmektir olmalıdır.

— Tabii efendim... İşte Yahudiler... Daha önümüzde Hattiler var, Amazonlar var... Hepsini Anavatanlarına döndüler... Elbette biz de dönme liyiz, döneceğiz de... Aksini düşünenlerin «Çerkesim» demesi olmaz... O zaman sahtekârlık olur... Veya bilmemeliktir, inancsızlıktır, korkaklıktır, eziklik. Ben böylelerinin de bizi oradan çıkarırlar gibi lanetle anılmasına taraftarım. Biz Çerkesiz... Ama 106 senedir muhaceretteyiz, Ürdüneyiz, Suriyedeyiz, Türkiyedeyiz. Onlarla birlikte istiklal harbi verdik... Ben de bulundum o harpte... İstiklal madalyam da var... Hem de benimki diğerlerine benzemez... Biz zat Gazi'nin imzası var... diyerek askerlik hatıralarından pasajlar anlatırlar. Zevkle dinledim, sözlerine devamla:

— Ben de onlar kadar savaşım... Onlardan çok savaşım da var... Onlar öldüler. Kıraldan fazla kiralık olmak olmaz... Ama onlar kadar savaşmak da vazifemizdir... Her zaman yaptık, yine de yapacağız. Bu itibarla «Türküme» demek yanlış olur, yalancılık olur, sahtekârlık olur. Ama en doğrusu «Türkiye Çerkeslerindenim» demektir. Bazıları «Çerkes olduğum kadar Türküm de» derler. O da yanlıştır. Biri böyle derse diğeri «Çerkes olduğum kadar Arapım» derse, bir diğeri «Çerkes olduğum kadar Rusum» derse, «Çerkes olduğum kadar Amerikalıyım, İngilizim, yahudiyim» derse olurmu öyle. Olmaz...

— Evet efendim ikinci soruyu sorabilir miyim?

— Evet...

— Muhacerette bunların dışında sizce ortaya konabilecek başka bir çözüm yolu var mıdır?

— Kültür, kültür... Kültürümüzü geliştirmeliyiz. Kültürümüzü yavaşlatmalıyız... Bunun için de azınlık hakkı istemeliyiz... Evet... Evet...

— Efendim nasıl isteyebiliriz acaba? Biliyorsunuz...

— Efendim biz bunu vaktiyle istedik... Lozanda istedik... Ve Lord Gruzon bunun üzerinde çok durdu... Fakat İsmet İnönü «Onlar bizdendir biz onları kendimizden ayıramayız» diyerek teklifi reddetti. Ancak diğer gayri müslimler için kabul edildi. Türkiye'deki tehcir hareketleri bundan sonradır... Zenginler okul açmaları efendim... Özel okul açılır, hoca istenir, normal tedrisat yapılır. Yalnız Çerkes olduğumuz için bir de Çerkesçe dersi eklenir, o kadar...

— İzin verirler mi acaba efendim?

— Neden verilmesin efendim... Bu bir dersane olur... Aslında mani olmazlar. Çünkü bu normal, tabii bir insanlık hakkıdır. İnsanların kendi kültürlerini yaşatmaları gayet tabii. Bakın dernek kuruyoruz, dergi çıkarıyoruz, gazete çıkartıyoruz bir şey diyorlar mı?... demiyorlar, hem neden desinler canım?... Aslında biz korkuyoruz...

— Muhacerette bunların dışında korkuyoruz?... Bakma kahraman, cesur filan diyorlar ama, o harpteki cesaret... Medeni cesaretimiz yok, be-devi cesaret bizdeki... Ya... işte böyle...

— Demek ki bu yolda müracaat ta bulunmak lâzım diyorsunuz değil mi?

— Evet, evet... Tabii... Dediğim gibi... Bir şey yok bunda canım... Korkmayalım... Bugün insanlık, medeniyet ilerledi... Hürriyet var... Bunlar insanlık hakkıdır. Azınlık hakkı demek dahi doğru değil... Bakın Türkiye Kıbrısta azınlık hakkını kabul etmiyor... E... ona itiraz ederken bizim azınlık hakkı isteğimizi neden reddetsin... Bize asgari azınlık hakkı vermesini lâzım.

— Efendim teşekkür ederim... Üçüncü sorumuz şöyle: Muhaceretteki izlenim imkânlarımıza göre Anavatan, bugün Çerkes Milletinin temel problemi olan Kültür - Eğitim meselesini halletmiştir. Muhacerette her zaman acısı çekilen ve eksikliği duyulan «Yaşayan Dil» ve «Yazı Dili» sorununun halledilmesi. Çerkes Milleti için inkâr edilmez bir kazançtır. Sizce bu faydalı çalışmaların şumullenerek muhaceretteki bizleri de kapsamaması nasıl sağlanabilir? Yani efendim bildiğimiz kadarıyla orada kitaplar, gazeteler, dergiler, çıkartılıyor, Çerkesçe tedrisat yapan okulları var, kısaca Eğitim - Kültür meselesini halletmiş...

— Biz de burada kitaplar gazeteler çıkarttık. Fakat burada o zaman baskı vardı. Polisler kitaplarımızı ki tapçılardan yüksek fiatlarla alarak yakıyorlar. Çoğumuz da korkumuzdan kitapları imha ettik. Bende var bazıları... ben korkmadım, biraz cesurdum. Bir bende kaldı...

— Yalnız efendim ben orada halledilen bu meselenin bizde de halledilmesi için oradaki çalışmaların bize nasıl intikal edebileceğini sormak istedim.

— Şimdi efendim, Anavatanında bugün Kiril (Cyril) harfleri kullanılıyor. Bu harflere bizim halkımız yabancı... Hem fazla da kalabalık... Halk cahildir, bilmez. Onları görünce «Ruslaştınız», «komünist oldunuz» der. O damgayı yememek için burada latin harflerle doğru gitmek lâzım. Zaten birkaç harf değiştirilecek, öbürlerini halk biliyor... diyerek bazı örnekler verdi. Örnekler üzerinde biraz durduk ve tekrar meseleye döndük.

— Biliyorsunuz, burada Çerkesçe neşriyatımız yok... Dolayısıyla yazı dilimiz yok... Konuşulan dil de git tikçe zayıflıyor, kayboluyor... Sonra orada çeşitli ilmi, edebi, tarihi eserler verilmiş... daha da verilmekte... İlk orta, lise okullarında Çerkesçe öğrenim yapıyorlar. Üniversiteleri var. Biz onlara uymalı değil miyiz?

— Evet evet... Onları unutmamalıyız... Daima oraya bağlı olmalıyız. Fakat latin menşeli alfabeye doğru gitmek lâzım... Şimdilik geçici olarak Kiril harfleriyle yazalım, neşredelim, öğrenelim, öğretilim, ama

yavaş yavaş latin menşeli alfabeyi oraya da empoze edelim. Dünya latin kullanıyor, latin daha iyi...

— Efendim latinde 29 harf var, halbuki Çerkesçede 59 ses var. Sonra herkes kendine göre latin menşeli alfabeler hazırlamaya kalkmış. Me sela Kube Şaban, Mehmet Pçhaluk... v.s. bu nasıl olacak?

— Sesleri azaltmak lâzım. Bazı harflerin üstlerine ve altlarına işaretler koyarak kullanabiliriz... Çerkes Teavün Cemiyetinin hazırladığı alfabe gayet güzel... En iyisi onu kullanalım...

— Evet... neyse... Demek ki siz şimdilik Kirili kullanalım, yavaş yavaş latin geliştirip oraya da empoze edelim diyorsunuz öyle mi efendim?

— Evet... evet...

— Peki efendim, teşekkür ederim. Dördüncü sorumuz şöyle efendim: Muhaceretteki Çerkes Milletinin yetiştirdiği bir aydın olarak, sizin gençlik yıllarınızla bugünkü genç nesil arasında «Millî Şuur» bakımından bir mukayese yapabilir misiniz?

— Eskiler daha kuvvetliydi... Yeniler de fena değil... Yeni yeni başlıyor... Ama eskiler daha kuvvetliydi...

— Yani «Millî Şuur» bakımından eskiler daha kuvvetliydi öyle mi efendim?

— Evet...

— Peki efendim, eskiler daha kuvvetli olsaydı bizim bugün onlardan kalma büyük bir mirasımız olmalı değil miydi? Hem sonra eskilerin çoğuna bakıyoruz, Çerkeslikle uğraşmıyorlar, yabancılaşmışlar, hem bizi de engellemeye çalışıyorlar, nasi hat ediyorlar... Bunu nasıl izah edebiliriz?

Kısa bir süre düşündü ve:

— Evet... maalesef... demek ki öyle olanların millî şuurları temelsizmiş... Sonra o zaman şiddetli baskı vardı. Mekteplerimizi kapatıyorlar, okullara almıyorlar biliyorsunuz... Şimdiki fena değil ama korkuyorlar, cesaret yok... halbuki bugün ne var ki... Demokrasi var, hürriyet var... Korkmamak lâzım... Mesela soy adları... diyerek herkesin soyadının kendi soyadı olmadığını, değiştirdiklerini ifade ederek bir hayli yakın dı... Konu ile ilgili gayet güzel hatıralarını dinledim.

— Efendim sohbetiniz çok zevkli oluyor.

— Estagfirullah...

— Yalnız herkesin buraya gelecek sizi rahatsız etmesi iyi olmaz. Bu hatıralarınızı yazsanız da herkes faydalansa daha iyi olmaz mı?

— Evet... yazmak lâzım... yazarım...

— Efendim son sorumuza unuttuk... Gerçekten hatıralarınız çok etkiledi beni... Son ve 5. sorumuz da şöyle: Bileşikten basite dönecek olursak bugünkü genç nesil, millî meselelerin çözümünü «Anavatanında kendi kaderini kendi tayin eden bir toplum tarifi içinde görmektedir. Bu tarife bir itirazınız yoksa, bu düşünce nin topluma mal edilebilmesi için çalışmaların başlangıç noktası ne olmalıdır ve neler yapılmalıdır?

— Bu fikrin topluma mal edilebilmesi için bir millî şuurun aşılması gerekir. Hareket noktası ilkokulda başlayan tarihsel bir millî eğitim sistemi olmalıdır. Amerikada, burada, burada tahsil etmek değil Çerkes millî kültürünü, Çerkes millî şuurunu veren Çerkesçe bir eğitim... Kitap, gazete, neşriyat üzerinde çok durmalı... Diğer milletlere kendimizi tanıtmalıyız. Onlardan faydalanmalıyız... İçinde yaşadığımız milletle karşılaşmamak şartıyla en iyi ve en yüksek seviyede çalışmalar lâzımdır.

— Tabii efendim, herhangi bir menfaat çatışması söz konusu değildir zaten... Efendim çok teşekkür ederim. Rahatsız ettim. Çok faydalı oldu. Saatimiz de bir hayli ilerledi... Müsaadenizle...

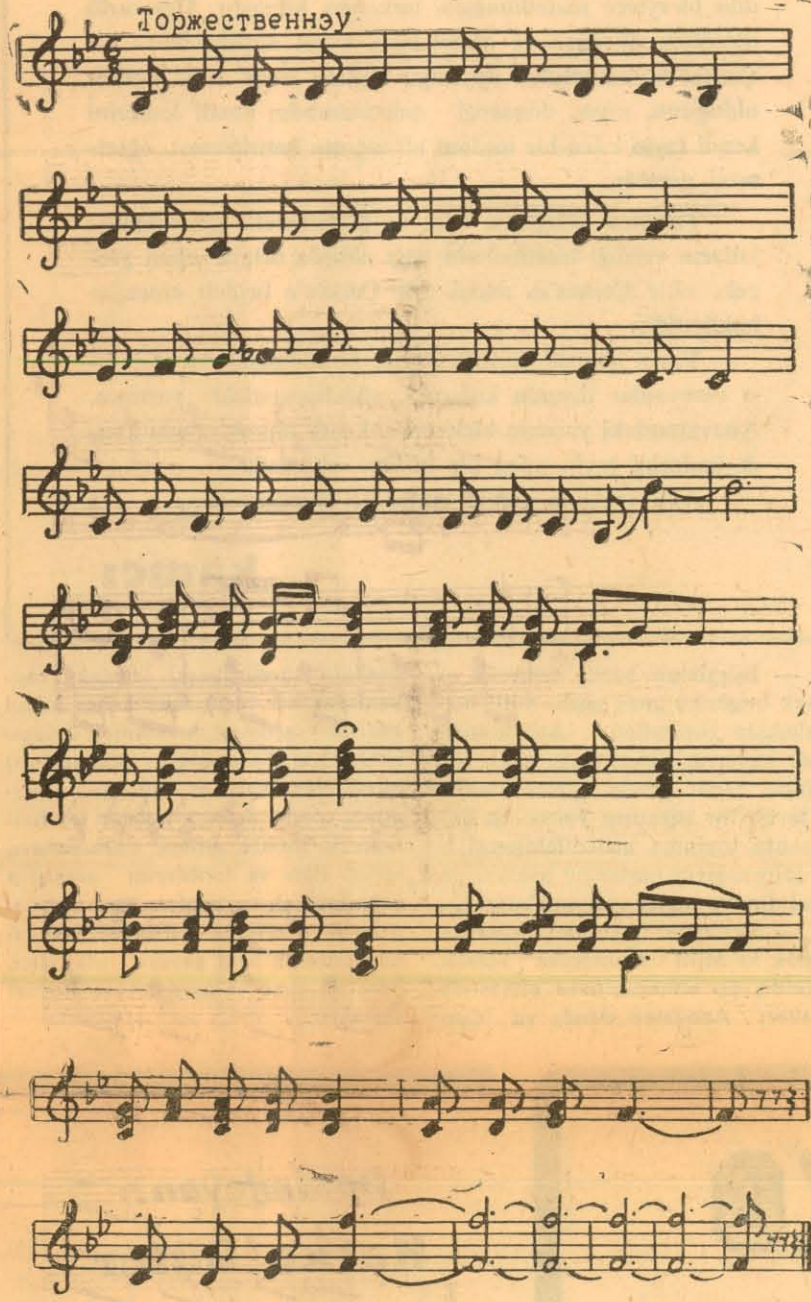
— Peki efendim...

— Allahısmarladık... İyi geceler efendim...

— Güle güle, size de efendim...

«Vatanımız» adlı şarkının notaları

ТИХ ЭГЪ ЭГУ

DİNLEYİN

ÇERKES ŞAİRİ MEŞBAŞ'E İSHAK'tan TERCÜME BİR ŞİİR.

Ne kadar «mutluyuz» haberini gönderseniz de,
«Muhacir» ismiyle çağırılıyorsunuz herkesce.
Gizlice hangi tarafa gitseniz de,
Soğuk ve yabancı bir rüzgârla geliyorsunuz yüz yüze.

Kuru dalın ağaçtan koptuğu gibi,
Bizden kopmuş yaşıyorsunuz dünyada.
Harcıyorsunuz bütün gayretinizi,
Kalbiniz ağlıyarak uzak topraklarda.

Uzak deniz ötelere bazılarımız,
Bir parça kumaş gönderiyorsunuz.
Siz bilmiyorsunuz, fakat kardeşlerinizi
Onunla utanılacak duruma düşürüyorsunuz.

Siz bilmiyorsunuz fakat o gönderdiğinizize,
Kanlı gözyaşları dökülüyor gizlice.
Geceyi bitiriyorlar el sürerekten,
Eliniz değdi diye o gönderdiğinizize.

Siz bilmiyorsunuz fakat öz annelerinizden,
Şöyle diyenler çıkıyor çokca.
«Savaşta ölseydi daha iyiydi bence,
Biricik oğlum böyle yaşamaktansa».

Ne kadar «mutluyuz» haberini gönderseniz de,
«Muhacir» ismiyle çağırılıyorsunuz herkesce.
Gizlice hangi tarafa gitseniz de,
Soğuk ve yabancı bir rüzgârla geliyorsunuz yüz yüze.

Ömer Beygüa

(Baştarafı 5. sayfada)

de baremin 1. derecesinde emekli oldu.

— O —

Çerkeslik çalışmalarını mesleğinin ve mesaisinin elverdiği nisbette sürdüren Beygüa Ömer, bilhassa emekli olduktan sonra İstanbul'daki Türkiye Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derneği'nde faal görevler aldı. Özellikle kültürel çalışmalarda bugünkü nesile bir şeyler aktarabilmek için her fırsatı değerlendirmeye çalıştı. Halen adı geçen derneğin Yönetim Kurulu üyesi olup ayrıca şahsi gayretleriyle Abhaz dili ve Tarihi hakkındaki araştırmalarını genişletmektedir.

1 — Bugün Çerkes Milleti olan bütünü basit bir tablosunu çizerek, Muhaceret ve Anavatan olmak üzere iki ana bölümden meydana geldiğini görürüz. Bu tablo içinde her bir bölüm ayrı görüş ve tarifler içindedir.

Sizce Muhacereteki Çerkes Milleti için meselelerine çözüm olarak ileri sürülen şu alternatiflerden hangisi geçerlidir?

a) Anavatan bugünkü şartlar altında uzak bir hayaldir. Ve asimilasyon mukadderdir. Dolayısıyla lüzumsuz gayretlerle ütöpik fikirlere yer verilmemeli ve toplumun bugünkü rahatı bozulmamalıdır.

b) Muhacereteki Çerkesler olarak Örf ve Adetlerimizin ışığı altında, muhacir olarak yaşadığımız ülkelerde benliğimizi korumaya çalışmamız yeterlidir.

c) Hangi topraklarda olunursa olsun, Kuzey Kafkasya, Çerkes sıfatından ayrılmaz bir bütündür. Ve «Çerkesim» diyen her ferдин temel amacı, Anavatan ve oraya dönebilmek olmalıdır.

— a) Bu düşünceye asla iştirak edemem. Zira Çerkeslerin istikballeri Çerkesistandan ayrı düşünülemez.

b) Bu düşünce de yukarıdakinin bir başka şeklidir ve netice itibarıyla aynıdır. Buna da aynı sebeple iştirak edemiyorum.

c) Ancak bunu kabul edebiliriz. (a) ve (b) maddelerinin reddi buna verilecek cevaptır. Bir kere temesül etmek isteyene bir müdahale ve diyeceğim yoktur. Hiç şüphe yoktur ki Çerkes ve Çerkesistan olarak varız ve bu istek meşrudur. Bunun alınması için mücadele insanî bir iştiraktır. İnsan hakları da bunu her millet için meşru kabul eder. Dünyada muzdarip Milletler oldukça sulhun varlığı ve devamı iddia edilemez. Ayrıca Milleti yaratan tarihtir. Yaradılmış bir Milletin varlığını sürdürmesi geçmiş olayların bilimsel etüdünü de mümkün kılar. Bu nedenlerle Çerkes kalmak isteyenlerin isteklerine ve Vatanlarına kavuşmasını sulhun, adaletin ilmin ve kısaca medeniyetin icabı olarak görüyorum. Çerkeslerin istikbalde var olabilmesi için Anavatanlarına dönmeleri şarttır. Şunu da ilâve edelim ki bu muhacirler Vatanlarından zorla sökülüp atılmışlardır. Zulmün payidar olmasını istemeyen, bu haksızlığın tamirini ister.

Muhacerette, bunların dışında sizce ortaya konabilecek bir çözüm yolu var mıdır?

— Gasbedilen vatana tekrar kavuşma dışında başka bir çözüm yolu düşünmüyorum. Ancak muhacerette geçecek yaşantımız süresince, Vatan dönüş imkân ve fırsatını nasıl elde edebileceğimiz ve eşref saati gelen politika ve kararın isabetle yapılabilmesi için istekli kafaların ilim, genel ve Millî kültür ve fikir-

le olgunlaştırılmaya çalışılması zorunluluğu vardır.

— Muhacereteki izlenim imkânlarımıza göre Anavatan, bugün Çerkes Milletinin temel problemi olan Kültür-Eğitim meselesini halletmiştir. Muhacerette her zaman acısı çekilen ve eksikliği duyulan «Yaşayan Dil» ve «Yazı Dili» sorununun hal edilmesi Çerkes Milleti için inkâr edilmez bir kazançtır.

Sizce bu faydalı çalışmaların su mullenerek muhacereteki bizleri de kapsamaya nasıl sağlanabilir?

— Bulduğumuz Vatanımızın ve milletin bütünlüğüne, her türlü menfaatlerine saygılı olarak Ana dilimizi bilimsel yollarla muhacerette de işlemek mümkündür. Ancak uygulamayı kolaylaştırmak için hususi okullar açma mecburiyeti yüklemeyen ve öğrenilmiş bulunan Latin alfabesiyle zahmetsiz veya en az uğraşı ile Çerkesçeyi yazmanın ve en çok eser vermiş bulunan Anavatan'daki Kiril alfabesinin de öğrenilebileceği öğrenilerek bilimsel etüdlere ondan da faydalanılmasının doğru olacağına inanıyorum.

— Muhacereteki Çerkes Milletinin yetiştirdiği bir aydın olarak, sizin gençlik yıllarınızla bugünkü genç nesil arasında «Millî Şuur» bakımından bir mukayese yapabilir misiniz?

— Bu soruyu iki türlü anlıyorum: Birincisi Millî duygunun yüksekliği ve yaygınlığı derecesi; ikincisi Milliyet duygusunun şekli. Birinciye göre inancım şudur: Bizim kuşağımdaki Milliyetçilik duygusu daha yaygındı. Bugünkü gençliğin Milliyetçilik duygusu daha yüksek ve müsamahasızdır. Bugünkü nesil dünkü nesile göre idare-i maslahatçı değildir. İkincisi: Milliyet duygusunun şekline gelince; Bugün maalesef Çerkes dalları arasında ayrıricılık vardır. Eskiden mevcut olmayan ayrıricılık bugün vardır. Bunun kabahatini birbirlerine atanların hepisi kabahatli sayılır.

DURUM

(Baştarafı 1. sayfada)

şullar, dilde, gelenek ve göreneklerde, ekonomik yapıımızda deformasyona sebep olmakta, toplumumuzu düne nazaran kendine yabancılaştırmaktadır... Ve iki nesil sonra muhacerette toplumu bekleyen akibetin «asimilasyon» olacağı kehanet değil, bir hakikatin ifadesi olacaktır.

Muhacereteki kitleyi yarımından endişeye yönelten bu durumdan kurtulmak, ancak anavatanında kendi dili, kendi kültürü ve kendi ekonomisiyle yaşayacağı «mutlu yarın»ın tarifi ve idealiyle kaabildir.

Henüz; oturmuş bir organizasyonun eksikliği, bu idealin bireylere maledilmesini imkânsız kılmıştır. Her türlü ideolojik düşünce ve akımlardan evvel düşünebilen bir Çerkes'in sorumluluk duyduğu kişilere karşı «Bir Çerkes olduğunu, ergeç döneceği anavatanında; kendi kaderini kendi tayin eden bir toplum olacağını» hatırlatması, öğretmesi gerekir.

Tarihten aldığımız ders ve muhacerette geçirdiğimiz yılların verdiği tecrübelerin ışığı altında ortaya çıkan gerçek: «Bir Çerkes'in ancak Bir Çerkes'e faydalı olacağı» hakikatidir.

Yarın için dileğimiz ise; her türlü fanatik ve akıl dışı cereyanlar dışında kalarak «Muhacereteki yarımın, Anavatan'daki yarımınla birleşerek, kendi topraklarında kendi kaderini tayin eden bir bütün» olmasıdır.

Akil yolunun gereği budur ve olacaktır da...

kamçı

— Bileşikden basite dönecek olursak bugünkü genç nesil, millî meselelerinin çözümünü «Anavatanında kendi kaderini kendi tayin eden bir toplum» tarifi içinde görmektedir. Bu tarife bir itirazın yoksa, bu düşüncenin topluma maledilebilmesi için çalışmaların başlangıç noktası ne olmalıdır ve neler yapılmalıdır?

— Memleket mevzuatı müsaitse elbette ki Millî Mektepler açmak şeklinde, bu olmazsa veya olmasıyla beraber, Anavatan dönüş ve Çer-

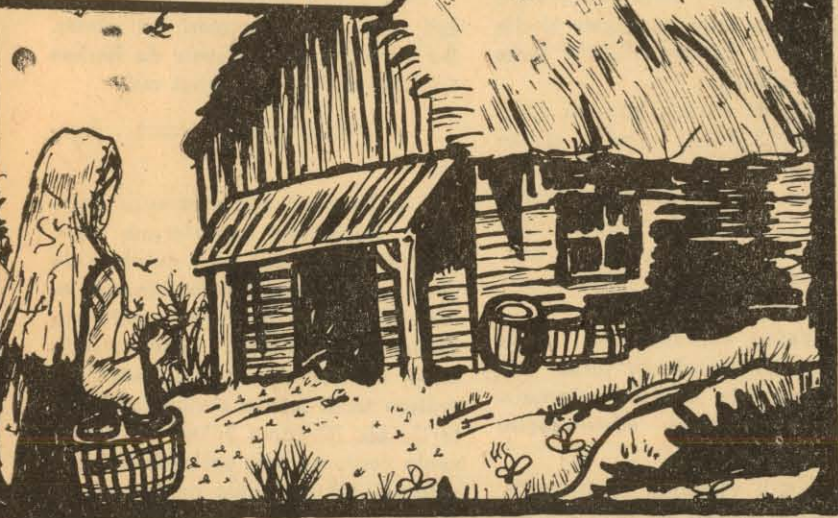
kesliğin sürdürülmesi idesini taşıyanların her türlü fedakârlığı kabul ederek - açılması muhtemel üniversitelerdeki Caucasooloji (Kokazoloji) kürsülerine veya enstitülerine yardımcı olmak üzere - hemen işe başlayarak Kafkas dilleri, edebiyatları, sanat, fikir ve tarihlerini araştırıp yayınlacak ve bunları özel dershanelerde öğretecek kurumlar meydana getirmek hem gayeye ulaştırıcı, hem de ilme ve medeniyete hizmet olacaktır.

ÇERKES Efsanelerinden

SAVSURUKO

Resimleyen:
Hatko Güler

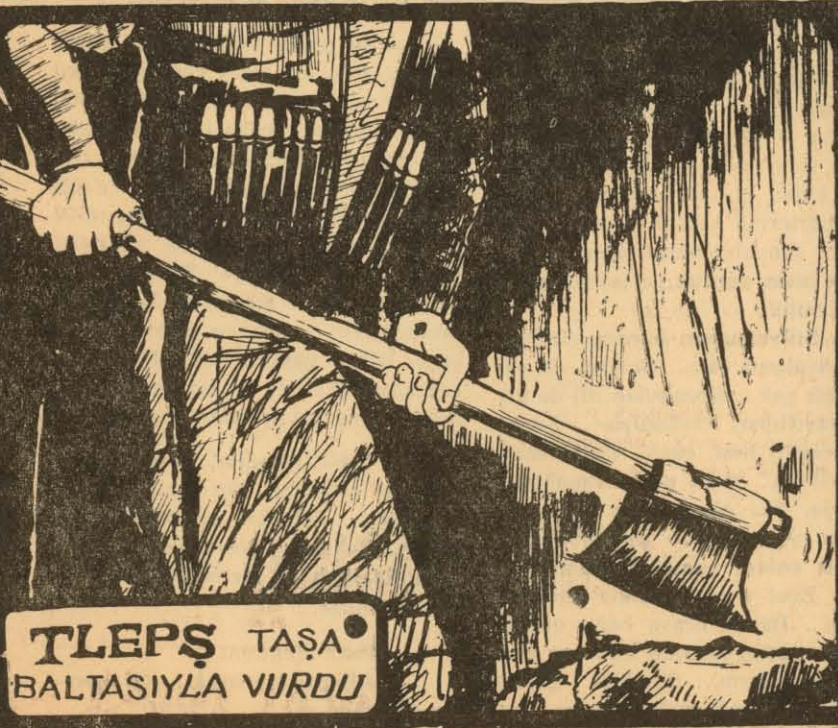
SETENAY TAŞI ALDI, SEPETE KOYDU VE KÖŞAR ADIMLARLA UZAKLAŞTI. EVE GELMİŞTİ.

TUHAF BİR HİS VARDI İÇİNDE. TITRIYORDU. TAŞI GÖTÜRÜP OCAĞA KOYDU. TAŞ BÜYÜYÖRDÜ. BÖYLECE DOKUZ AY DOKUZ GÜN GEÇTİ ARADAN...

SETENAY TAŞI DEMİRCİLER İLAHI TLEPŞ'E GÖTÜRDÜ VE OLANLARI ANLATTI.

MLEPŞ TAŞA BALTASIYLA VURDU

TAS PARÇALANDI VE İÇİNDEN NUR GİBİ BİR ÇOCUK ÇIKTI...

MLEPŞ ÇOCUĞU MASAYLA TUTTU. YEDİ DEFA SOĞUK SUYA BATAKTIRDI. SU YEDİ DEFA KAYNADI...